

COMMISSIE VAN
TOEZICHT VOOR
JEUGDINSTELLINGEN
Luistert | Observeert | Rapporteert

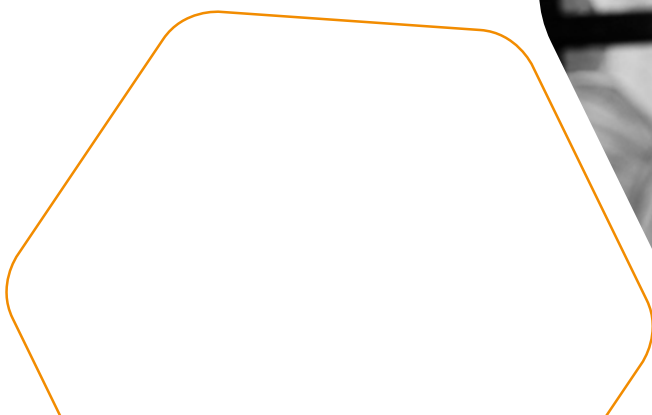
Jaarverslag

Commissie van Toezicht voor jeugdinstanties

2018

Open venster op de gesloten jeugdinstanties

Hoe waken maandcommissarissen
over de rechten van jongeren in
gesloten en besloten jeugdinstanties?
Waar loopt het goed en waar knelt het?
Wat zijn de aanbevelingen?

Extra open raam

Toen het Vlaams Parlement begin 2017 de opdracht van het Kinderrechtencommissariaat uitbreidde met de organisatie van een Commissie van Toezicht voor jeugdinstanties, waren we heel blij. Voor zo'n Commissie van Toezicht pleitten we al in een dossier dat we in 2010 publiceerden: *Binnen(st) Buiten. Rechtswaarborgen van minderjarigen in detentie doorgelicht*. Daarin vroegen we meer aandacht voor de inspectie, de supervisie en de monitoring van de gemeenschapsinstellingen, en de Commissie van Toezicht was een noodzakelijk sluitstuk. De zorginspectie en de onderwijsinspectie gaf vrij snel gevolg aan verschillende van onze aanbevelingen. De weg naar een Commissie van Toezicht kostte meer tijd. Na een eerste aanzet en hoorzitting in de legislatuur van 2009-2014, kwam in 2016 het parlementair initiatief in een stroomversnelling en op 25 januari 2017 keurde het Vlaams Parlement het decreet goed.

Gretig en betrokken

Dit eerste jaarverslag van de Commissie van Toezicht van jeugdinstanties is meteen een stuk lijvigter dan we ons eerst voorgenomen hadden. Dat heeft te maken met de vele voorbereidende werkzaamheden voor de opstart van de Commissie. Heel wat factoren waren cruciaal om een kwaliteitsvolle start te verzekeren. We moesten de maandcommissarissen selecteren en opleiden. We bezochten alle instanties om

klaarheid te scheppen over de doelstellingen van de Commissie. We moesten een werkbare format uitwerken voor de maandverslagen en een huishoudelijk reglement opstellen. Maar het heeft zeker ook te maken met het enthousiasme waarmee de maandcommissarissen aan de slag gingen. Het is bewonderenswaardig hoe gretig en betrokken die vrijwilligers van in het begin waren om hun opdracht zo goed mogelijk te vervullen. Bij momenten was hun traject broos en kwetsbaar. Maar iedereen is overtuigd van de bijzondere waarde ervan. Ik dank ook secretaris Inge Schoevaerts van de Commissie. Zij heeft de commissieleden van dichtbij begeleid en ondersteund. En zij is het ook die door de vele verslagen van de maandcommissarissen de rode draden bleef zien en kon verweven tot een kritisch en tegelijk constructief jaarverslag.

Uitnodiging

'Een extra open raam': dat is het beeld dat we vaak gebruiken om het doel van de Commissie van Toezicht duidelijk te maken. Maandcommissarissen bezoeken de voorzieningen, praten er met jongeren, wonen een overleg bij met de opvoeders en proberen zich zo een beeld te vormen van het leven in een gesloten of besloten voorziening. Op basis van die regelmatige bezoeken en de collectieve reflectie erover formuleert dit jaarverslag verschillende aanbevelingen. Zowel voor het beleid als voor de voorzieningen zelf. Lees ze vooral als een uitnodiging om het beleid verder door te denken voor jongeren van wie de vrijheid gedeeltelijk afgenomen is. Voor verschillende voorzieningen was het wat zoeken naar de betekenis en de rol van de maandcommissaris, maar elke voorziening gaf blijk van openheid en bereidheid om samen te werken en samen te denken. Dat opent mooie perspectieven voor de toekomst van de Commissie van Toezicht voor jeugdinstanties.

Bruno Vanobbergen
Vlaams kinderrechtencommissaris
Februari 2019

Inhoud

Deel 1: Commissie van Toezicht voor jeugdinstanties	9
1. Extern orgaan voor toezicht en klachtenbehandeling	10
Bijzondere rechtsbescherming	10
Opdrachten	10
Werking	10
Maandcommissarissen	10
Commissie van Toezicht voor jeugdinstanties	11
Samenstelling	11
2. Eerste werkjaar	12
Terugblik	12
Vooruitblik	13
Deel 2: Syntheseverslag	15
1. Gemeenschapsinstellingen	16
Hulp in een vrijheidsbeperkend kader	16
Gemeenschappelijke uitgangspunten	16
Infrastructuur	16
Grote verschillen tussen jongeren in de gemeenschapsinstellingen	16
Leven in een gemeenschapsinstelling	16
Gemeenschapsinstelling De Zande	16
Campus Ruiselede	16
Onthaal van de jongeren	17
Observaties en reflecties van de maandcommissaris	17
Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren	17
Materiële leefomstandigheden	17
Observaties en reflecties van de maandcommissaris	17
Reactie van verantwoordelijken van de instelling	17
Sociaal en pedagogisch raamwerk	17
Observaties en reflecties van de maandcommissaris	17
Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren	18
Reactie van verantwoordelijken van de instelling	18
Gezondheidszorg	19
Observaties en reflecties van de maandcommissaris	19
Externe time-out	19
Reactie van verantwoordelijken van de instelling	19
Re-integratie na verblijf in Ruiselede	19
Observaties en reflecties van de maandcommissaris	19
Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren	19
Campus Beernem	20
Onthaal van de jongeren	20
Observaties en reflecties van de maandcommissaris	20
Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren	20
Materiële leefomstandigheden	20
Observaties en reflecties van de maandcommissaris	20
Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren	20
Reactie van verantwoordelijken van de instelling	21
Sociaal en pedagogisch raamwerk	21
Observaties en reflecties van de maandcommissaris	21
Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren	21
Reactie van verantwoordelijken van de instelling	22

Gezondheidszorg	22
Observaties en reflecties van de maandcommissaris	22
Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren	22
Reactie van verantwoordelijken van de instelling	23
Re-integratie na verblijf in Beernem	23
Observaties en reflecties van de maandcommissaris	23
Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren	23
Campus Wingene	23
Onthaal van de jongeren	23
Observaties en reflecties van de maandcommissaris	23
Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren	24
Sociaal en pedagogisch raamwerk	24
Observaties en reflecties van de maandcommissaris	24
Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren	24
Gezondheidszorg	25
Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren	25
Re-integratie na verblijf in Wingene	25
Observaties en reflecties van de maandcommissaris	25
Gemeenschapsinstelling De Kempen	25
Campus De Markt	25
Onthaal van de jongeren	26
Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren	26
Reactie van verantwoordelijken van de instelling	26
Materiële leefomstandigheden	26
Observaties en reflecties van de maandcommissaris	26
Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren	26
Reactie van verantwoordelijken van de instelling	26
Sociaal en pedagogisch raamwerk	26
Observaties en reflecties van de maandcommissaris	26
Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren	27
Reactie van verantwoordelijken van de instelling	28
Gezondheidszorg	28
Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren	28
Reactie van verantwoordelijken van de instelling	28
Re-integratie na verblijf in De Markt	28
Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren	28
Campus De Hutten	29
Onthaal van de jongeren	29
Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren	29
Sociaal en pedagogisch raamwerk	29
Observaties en reflecties van de maandcommissaris	29
Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren	29
Reactie van verantwoordelijken van de instelling	31
Gezondheidszorg	31
Observaties en reflecties van de maandcommissaris	31
Re-integratie na verblijf in De Hutten	31
Observaties en reflecties van de maandcommissaris	31
Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren	31
Gemeenschapsinstelling De Grubbe	31
Populatie	31
Observaties en reflecties van de maandcommissaris	31
Reactie van verantwoordelijken van de instelling	32

Onthaal van de jongeren	32
Observaties en reflecties van de maandcommissaris	32
Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren	32
Reactie van verantwoordelijken van de instelling	32
Materiële leefomstandigheden	32
Observaties en reflecties van de maandcommissaris	32
Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren	33
Reactie van verantwoordelijken van de instelling	33
Sociaal en pedagogisch raamwerk	33
Observaties en reflecties van de maandcommissaris	33
Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren	34
Reactie van verantwoordelijken van de instelling	34
Gezondheidszorg	35
Observaties en reflecties van de maandcommissaris	35
Reactie van verantwoordelijken van de instelling	35
Overwegingen en aanbevelingen	35
Aanbevelingen	35
2. Vlaams Detentiecentrum De Wijngaard	38
Voor uit handen gegeven jongeren	38
Onthaal van de jongeren	38
Observaties en reflecties van de maandcommissaris	38
Materiële leefomstandigheden	38
Observaties en reflecties van de maandcommissaris	38
Sociaal en pedagogisch raamwerk	38
Observaties en reflecties van de maandcommissaris	38
Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren	39
Reactie van verantwoordelijken van de instelling	39
Gezondheidszorg	40
Observaties en reflecties van de maandcommissaris	40
Overwegingen en aanbevelingen	40
3. Private voorzieningen	41
Proeftuinen: hulp in een besloten setting	41
De Switch	41
Onthaal van de meisjes	41
Observaties en reflecties van de maandcommissaris	41
Materiële leefomstandigheden	41
Observaties en reflecties van de maandcommissaris	41
Sociaal en pedagogisch raamwerk	41
Observaties en reflecties van de maandcommissaris	41
Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren	42
Reactie van verantwoordelijken van de instelling	43
Gezondheidszorg	43
Observaties en reflecties van de maandcommissaris	43
Re-integratie na verblijf in De Switch	43
Observaties en reflecties van de maandcommissaris	43
JEZ11	44
Onthaal van de jongeren	44
Observaties en reflecties van de maandcommissaris	44
Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren	44
Materiële leefomstandigheden	44
Observaties en reflecties van de maandcommissaris	44
Reactie van verantwoordelijken van de instelling	45

Sociaal en pedagogisch raamwerk	45
Observaties en reflecties van de maandcommissaris	45
Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren	46
Reactie van verantwoordelijken van de instelling	46
Gezondheidszorg	46
Observaties en reflecties van de maandcommissaris	46
Re-integratie na verblijf in JEZ11	46
Observaties en reflecties van de maandcommissaris	46
Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren	46
Reactie van verantwoordelijken van de instelling	46
De Leemwinning	47
Onthaal van de jongeren	47
Observaties en reflecties van de maandcommissaris	47
Materiële leefomstandigheden	47
Observaties en reflecties van de maandcommissaris	47
Sociaal en pedagogisch raamwerk	47
Observaties en reflecties van de maandcommissaris	47
Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren	48
Reactie van verantwoordelijken van de instelling	49
Re-integratie na verblijf in De Leemwinning	49
Observaties en reflecties van de maandcommissaris	49
De Overstap	50
Overwegingen en aanbevelingen	51
Aanbevelingen	51

Deel 1

Commissie van Toezicht voor jeugdinstanties

1. Extern orgaan voor toezicht en klachtenbehandeling

Op 25 januari 2017 keurde het Vlaams Parlement de oprichting goed van de Commissie van Toezicht voor jeugdinstanties. Dat was de officiële start van het externe toezichtsorgaan en de externe klachtenbehandeling bij voorzieningen voor gesloten en besloten opvang van minderjarigen. De Commissie van Toezicht voor jeugdinstanties is ingebed in het Vlaams Kinderrechtencommissariaat. Dat kreeg de opdracht om het toezichtskader uit te werken.

Bijzondere rechtsbescherming

Een minderjarige tijdelijk zijn vrijheid ontnemen, is een ingrijpende maatregel. In een gesloten opvang leven jongeren vaak in een strakke structuur met een uitgesproken gezags- en machtskader. Die bijzondere manier van samenleven vraagt om bijzondere rechtsbescherming. Door de Commissie van Toezicht voor jeugdinstanties wordt het mogelijk die instanties en de rechtsbescherming van de jongeren goed op te volgen.

Met de oprichting van de Commissie wou het Vlaams Parlement een extra venster openzetten. De Commissie is een maatschappelijke bril die meekijkt naar het leven tussen de gesloten muren en naar hoe de rechten van jongeren er vorm krijgen. Tegelijk is er een omgekeerde beweging, van geslotenheid naar openheid. Of hoe de rechten en de bejegening van jongeren in detentie zichtbaar worden voor de buitenwereld.

Opdrachten

Het decreet geeft de Commissie van Toezicht zeven opdrachten die ze in volle onafhankelijkheid uitvoert:

1. Toezien op de bejegening in ruime zin van kinderen en jongeren in voorzieningen voor vrijheidsbenemende opvang van kinderen en jongeren waaronder de eerbiediging van de rechten zoals bedoeld in onder meer het Verdrag inzake de Rechten van het Kind, aangenomen in New York op 20 november 1989, en het decreet van 7 mei 2004 betreffende

de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp

2. Kennis nemen van grieven over de bejegening van een of meer kinderen of jongeren in voorzieningen voor vrijheidsbenemende opvang van kinderen en jongeren
3. Bemiddelen wanneer de grieven bedoeld in punt 2 vatbaar zijn voor bemiddeling en geen omstandig onderzoek behelzen
4. Personen toeleiden naar het Kinderrechtencommissariaat om hun klachtrecht uit te oefenen
5. Rapporteren over het toezicht, de grieven, de bemiddeling en de toeleiding bedoeld in punt 1, 2, 3 en 4
6. Aanbevelingen formuleren met het oog op een verbetering van de bejegening van kinderen en jongeren in voorzieningen voor vrijheidsbenemende opvang van kinderen en jongeren
7. Jaarlijks verslag uitbrengen aan het Vlaams Parlement over de uitgevoerde opdrachten

Werking

Maandcommissarissen

De Commissie van Toezicht voor jeugdinstanties bestaat uit maandcommissarissen: vrijwilligers die elke maand onaangekondigd een instelling of voorziening bezoeken.

Daar spreken ze met jongeren en begeleiders. Ze luisteren naar wat er leeft, wat jongeren bezighoudt. Dat kan in een persoonlijk gesprek, maar de maandcommissarissen doen ook mee met activiteiten en ze schuiven mee aan tafel om samen met de jongeren te eten. Als jongeren iets melden, hebben de maandcommissarissen het mandaat om na te gaan of ze daarin mogen bemiddelen. Ze kunnen een verbindingsrol opnemen bij conflicten. Jongeren kiezen zelf wat de maandcommissaris mag doen met hun verhaal of melding. Bij klachten die omstandiger onderzoek vragen, speelt de maandcommissaris de klacht door naar de Klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat.

Na elk bezoek stelt de maandcommissaris een verslag op voor het secretariaat van de Commissie van Toezicht voor jeugdinstanties.

Commissie van Toezicht voor jeugdinstanties

Samenstelling

Bruno Vanobbergen	Voorzitter van de Commissie van Toezicht voor jeugdinstanties
Inge Schoevaerts	Secretaris van de Commissie van Toezicht voor jeugdinstanties
Mhamed Bouhlib	Maandcommissaris Gemeenschapsinstelling De Kempen, campus De Hutten
Lieven Calloens	Maandcommissaris Gemeenschapsinstelling De Zande, campus Wingene
Ibe Coeck	Maandcommissaris Proeftuin De Switch, Leuven (Holsbeek)
Annelien Coppieters	Maandcommissaris Gemeenschapsinstelling De Zande, campus Beernem
Jochen Devlieghere	Maandcommissaris Proeftuin JEZ11, Ieper
Hilde Florquin	Maandcommissaris Gemeenschapsinstelling De Grubbe
Denoix Kerger	Maandcommissaris Gemeenschapsinstelling De Zande, campus Ruiselede
Dirk Pée	Maandcommissaris Gemeenschapsinstelling De Kempen, campus De Markt (tot september 2018)
Karel Schiepers	Maandcommissaris Vlaams detentiecentrum De Wijngaard (tot mei 2018)
Yolande Schulpen	Maandcommissaris Vlaams detentiecentrum De Wijngaard (tot november 2018)
Michèle Sneyers	Maandcommissaris Proeftuin De Leemwinning, Mechelen
Jan Van Dijck	Maandcommissaris Proeftuin De Overstap, Antwerpen (tot november 2018)
Els Dumortier	Ondersteunend maandcommissaris

In het werkjaar 2018 kwam de Commissie zeven keer samen. Ook kregen de maandcommissarissen een dag opleiding.

De verslagen van de individuele maandbezoeken worden gebundeld, verwerkt en besproken in de vergaderingen. Na bespreking en goedkeuring krijgen de verslagen de stempel van 'gevalideerd tussentijds verslag'. Die gevalideerde verslagen zijn openbaar. Dit jaarverslag is erop gebaseerd.

2. Eerste werkjaar

Terugblik

De eerste stappen voor de Commissie van Toezicht voor jeugdinstellingen werden gezet in maart 2017. Het Kinderrechtencommissariaat deed een oproep om maandcommissarissen aan te werven. Uit de meer dan honderd kandidaten selecteerden we veertien maandcommissarissen. In juni 2017 kwam de Commissie van Toezicht voor jeugdinstellingen een eerste keer samen. Na hun vorming en begeleiding legden de vrijwilligers hun eerste officiële bezoeken af in januari 2018.

De maandcommissarissen namen de eerste maanden de tijd om uitgebreid kennis te maken met 'hun' voorziening of instelling. Ze leerden het leven in geslotenheid kennen, de jongeren, de begeleiders, de directie. Ze lieten zich onderdompelen en observeerden onbevangen, met open vizier. Na een half jaar bleek dat ze een referentiekader nodig hadden om gericht te observeren en te rapporteren. De Commissie ontwikkelde zelf een rapportagemodel met gecentraliseerde thema's. Dat model is gebaseerd op de gids van Defence for Children International voor toezicht op kinderen in gesloten instellingen.

- ▶ Practical Guide. Monitoring places where children are deprived of liberty. Defence for Children International (DCI) - Belgium <http://www.childrensrightsbehindbars.eu/en/outputs/practical-guide>

In de eerste maanden ontwikkelde de Commissie ook een huishoudelijk reglement dat het Vlaams Parlement goedkeurde op 22 november 2017.

In september 2018 bracht de Commissie een eerste tussentijds verslag uit in de Vlaamse Parlementscommissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. Het was de eerste keer dat het tussentijds werk van de Commissie zichtbaar werd. Een belangrijke stap want de werking was nog volop in ontwikkeling. Het zoekproces in de verslaggeving of zoeken naar een correcte relatie met de voorzieningen en met de jongeren leidde ook tot onzekerheid.

De feedback op dat eerste tussentijds verslag bracht veel teweeg bij de maandcommissarissen, bij de jongeren en bij de instellingen en voorzieningen. Het was een aanknopingspunt om de manier van werken en de verslaggeving

te analyseren. Er werden afspraken gemaakt om elke drie maanden het verslag te bespreken met de instelling of de voorziening zelf. Om ruimte te geven voor feedback, met behoud van de onafhankelijke werking van de Commissie.

Na het tussentijds verslag liep de samenwerking tussen de maandcommissarissen en de begeleiders op sommige plaatsen moeilijker. Het vertrouwen was even zoek. Toch blijft het belangrijk dat de medewerkers van de jeugdinstellingen aanspreekbaar zijn voor de maandcommissarissen. Zij zijn het eerste aanspreekpunt om informatie te vragen, om duiding te vragen bij wat de maandcommissarissen zien en horen, om contexten te schetsen. Dat is nodig om observaties in een juist perspectief te plaatsen.

Vooruitblik

Uit haar eerste werkjaar trok de Commissie van Toezicht voor jeugdinstanties enkele belangrijke lessen om verder mee aan de slag gaan:

- De werking van de maandcommissarissen en de Commissie als toezichtsorgaan moeten nog bekender worden. Zowel bij de jongeren - want er stromen regelmatig nieuwe jongeren in - als bij begeleiders en ouders.
- De gesprekken met jongeren lopen heel vlot en soms moeizaam. Het is een uitdaging om in de gesprekken met de jongeren verder te kunnen gaan dan de waan van de dag. Meestal ventileren jongeren bij de maandcommissaris over wat er die week gebeurd is. Dat is zinvol en dat moeten ze blijven doen, maar de vraag is of we als Commissie van Toezicht voor jeugdinstanties niet meer thematisch kunnen werken in de gesprekken met de minderjarigen. Dat bekijken we nog in een oefening om de identiteit en de opdracht van de Commissie verder uit te denken, binnen de contouren van het decreet dat de werking van de Commissie van Toezicht omschrijft.
- Het aantal jongeren en leefgroepen per instelling of voorziening verschilt sterk. In de proeftuinen heeft een maandcommissaris contact met één leefgroep en een tiental jongeren. In een gemeenschapsinstelling gaat het eerder over vijf tot negen leefgroepen met telkens tien jongeren. Dat weerspiegelt zich in de verslaggeving en in het aantal observaties. We vinden het belangrijk dat ons toezicht in elke voorziening en instelling even zorgvuldig gebeurt. Dat jongeren evenveel tijd krijgen om met hun maandcommissaris te spreken. Vandaar dat we voor een instelling met negen leefgroepen twee maandcommissarissen hebben.
- Werken met vrijwilligers is een uitdaging. Er kunnen onverwachte omstandigheden opduiken zoals gezondheidsproblemen waardoor vrijwilligers hun mandaat stopzetten. Of ze stoppen omdat het té veel tijd vergt of omdat het toch niet is wat ze verwacht hadden. Dat hoort nu eenmaal bij vrijwilligerswerk. Het is zoeken naar hoe we daar als Commissie snel op kunnen inspelen. Want voor de jongeren en de instanties is het telkens opnieuw wennen aan een nieuwe maandcommissaris en opnieuw vertrouwen opbouwen.
- De functie van maandcommissaris is bijna semiprofessioneel. Hoe houden we het evenwicht tussen de verfrissende blik door de eigen achtergrond, levenservaring en persoonlijke kijk van elke maandcommissaris en het belang van een gemeenschappelijk referentiekader om dezelfde dingen te observeren en te bevragen zonder te veel protocol of standaardisering?

*Els Dumortier,
ondersteunend maandcommissaris*

Deel 2

Syntheseverslag

1. Gemeenschapsinstellingen

Hulp in een vrijheidsbeperkend kader

Gemeenschapsinstellingen bieden pedagogische hulp aan jongeren voor wie tijdelijk beveiligde opvang nodig is in een structurend en vrijheidsbeperkend kader. Jongeren worden er alleen geplaatst door de jeugdrechter als ze een als misdrijf omschreven feit pleegden of in een zwaar verontrustende leefsituatie leven.

Gemeenschappelijke uitgangspunten

Alle gemeenschapsinstellingen hebben een vergelijkbare structuur en werking. Hun maandcommissarissen zien dus veel overeenkomsten.

Infrastructuur

De campussen zijn op een gelijkaardige manier ingedeeld. De leefgroepen zijn verspreid over de campus. Elke leefgroep heeft een eigen keuken en woonkamer. Jongeren hebben elk hun eigen kamer. Binnen en buiten zijn er sportmogelijkheden.

Grote verschillen tussen jongeren in de gemeenschapsinstellingen

De populatie van de minderjarigen in de gemeenschapsinstellingen is heel divers. De jongeren zijn van 12 tot 18 jaar. Het leeftijdsverschil in één leefgroep is soms groot, met verschillen in maturiteit en hoe jongeren met elkaar omgaan.

De jongeren verschillen ook sterk in hun verstandelijke mogelijkheden, capaciteiten en sociaal-emotioneel functioneren. Ook hun Nederlands is niet altijd even sterk: in de gemeenschapsinstellingen zitten zelfs jongeren die analfabeet zijn.

Daarnaast stellen de maandcommissarissen vast dat de jongeren soms worstelen met erg complexe problemen. In de gemeenschapsinstellingen verblijven jongeren die veel psychische en psychiatrische zorg nodig hebben. Sommige van die jongeren zeggen de maandcommissarissen dat ze niet altijd de gepaste

zorg krijgen. De maandcommissarissen merken op dat het voor de opvoeders een uitdaging is om met zo diverse groepen te werken.

Leven in een gemeenschapsinstelling

Bij de **opname** start elke nieuwe jongere in de onthaalleefgroep. Daarna schuiven ze door naar de begeleidingsleefgroepen. Vanaf dan starten ook de lessen. Behalve de lessen zijn ook sport, spel en ontspanning gemeenschappelijk.

Inspraak en participatie krijgen vorm op een vergelijkbare manier. Elke leefgroep heeft een bewonersraad waar jongeren kunnen zeggen wat ze goed vinden en dus willen behouden en wat ze liever willen veranderen.

Door bezoekmomenten in de instelling en drie belmomenten per week houden de jongeren **contact met hun familie**. Elke campus heeft een eigen bezoekerszaal. Ouders of andere familieleden komen niet in de leefgroepen.

Jongeren mogen in de instelling vrij hun **religie** beleven. Een aalmoezenier en een islamconsulent bezoeken de instelling. Een moreel consulent is er alleen in gemeenschapsinstelling De Kempen en De Grubbe.

Jongeren volgen **les** in de gemeenschapsinstelling.

Gemeenschapsinstelling De Zande

Gemeenschapsinstelling De Zande heeft drie campussen voor jongens én meisjes.

Campus Ruiselede

In Ruiselede zijn er zeven leefgroepen voor 63 jongens. Op de campus is er een aparte GRT-unit, waar jongeren een 'geïndividualiseerd residentieel traject' volgen. Het is een tussenstap naar hun leven buiten de instelling. Die jongens leven in een open regime en gaan buiten de campus naar school.

Denoix Kerger, maandcommissaris
De Zande - campus Ruisselede

Onthaal van de jongeren

Observaties en reflecties van de maandcommissaris

Jongeren gaan rechtstreeks van de jeugdrechtbank naar de instelling. De politie brengt de jongens over met handboeien aan. Als ze aankomen in de instelling, moeten ze standaard drie uur in de **afzonderingscel** blijven. Daarna gaan ze naar de onthaalleefgroep.

De **onthaalleefgroep** begint met een strikte fase waarin de jongeren veel tijd doorbrengen in hun kamer. Daarna integreren ze stilaan in de onthaalleefgroep door bijvoorbeeld eerst mee te eten met de andere jongeren en daarna mee te doen met de activiteiten. Als ze in hun kamer zijn, krijgen de jongeren de opdracht om de **informatie-map** over de leefregels en de werking van de gemeenschapsinstelling door te nemen.

Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren

Het **fasesysteem** in de **onthaalleefgroep** leidt voor de jongeren tot onzekerheid en soms tot conflicten. Ze vinden dat die eerste fase te lang duurt en vragen of ze wel zinvol is. Ze zijn vooral misnoegd omdat op basis van hun gedrag bepaald wordt wanneer ze mogen overstappen naar een volgende of terug moeten naar een vorige fase met meer of minder vrijheden en voordelen. Ze hebben ook vragen over het nut van eerst wachten in de afzonderingscel als ze in de instelling aankomen.

“

De eerste fase in de onthaalleefgroep duurt lang. We moeten een map lezen en een opdracht maken. De rest van de tijd zitten we ons in onze kamer gewoon te vervelen.

”

Materiële leefomstandigheden

Observaties en reflecties van de maandcommissaris

■ Infrastructuur, slaapkamers en sanitair

Er zijn verschillen tussen de kamers van de jongeren. Niet elke jongere heeft eigen sanitair in zijn kamer. De jongeren in een kamer zonder eigen toilet moeten 's nachts vragen om hun deur te ontgrendelen en gaan dan naar de gemeenschappelijke sanitaire ruimte.

■ Leefruimte

In elke leefgroep is er een apart, open opvoederslokaal. Daar hangt een whiteboard waar alle namen van de jongeren op staan met informatie die belangrijk is voor de opvoeders. Iedereen kan zomaar lezen wat er op dat bord staat. Raakt dat aan het recht op privacy?

Reactie van verantwoordelijken van de instelling

De verantwoordelijken hebben begrip voor de bedenking over de privacy van de jongeren. Temeer omdat het whiteboard in het opvoederslokaal inderdaad zichtbaar is voor iedereen. Ondertussen hebben ze op het bord alle achternamen uitgeveegd.

Sociaal en pedagogisch raamwerk

Observaties en reflecties van de maandcommissaris

■ Onderwijs

Naast algemene vorming en technische praktijklessen door het onderwijsteam van de instelling kunnen jongeren ook lespakketten krijgen van hun eigen school. Dat is doorgaans afhankelijk van twee dingen: heeft de jongere nog aansluiting met een thuischool en is die school bereid om dat engagement aan te gaan? In elke leefgroep hebben de jongeren een heel diverse opleidingsachtergrond, waardoor de inhoud van de vakken eerder algemeen is.

■ Regime, orde en discipline

De **weekdagen** van de jongeren zijn strikt **gestructureerd**. Ze staan op vaste uren op, werken hun taken af, gaan naar de les, hebben vastgelegde rookpauzes, vrijetijds- en ontspanningsmomenten en vastgelegde kamermomenten. Ook bedtijd ligt vast.

In de leefgroepen moeten de jongeren zich houden aan **regels en afspraken**. Soms verschillen die van leefgroep tot leefgroep. Ook voor jongeren apart kunnen de regels verschillen. Bijvoorbeeld om iets wat onlangs gebeurde of als een jongere het moeilijk heeft met orde en discipline. Regels en afspraken niet naleven, leidt tot een sanctie.

De campus heeft **isoleercellen**. Het kan zijn dat jongeren die gedrag stellen dat gevaarlijk is voor henzelf of voor anderen naar de afzonderingscel moeten. De jongeren zeggen dat ze bij een positieve drugscontrole of nadat ze weggelopen zijn ook naar de afzonderingscel moeten, variërend van een nacht tot een hele dag. In de isoleercel hangt een klok.

Orde en discipline wordt ook gehandhaafd in het **fasesysteem** dat de jongeren doorlopen. Afhankelijk van hun gedrag wordt er meer toegestaan of worden voordelen teruggeschroefd. De instelling probeert te differentiëren, afhankelijk van individuele werkpunten van de jongeren.

Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren

■ Onderwijs

Een jongere zegt dat hij liever in Wingene zou zitten. Hij hoorde dat de jongeren daar lessen kunnen volgen om een rijbewijs en aanverwante brevetten te halen.

■ Regime, orde en discipline

Jongeren zijn niet tevreden over het **dagprogramma**. Ze vinden dat ze veel in hun kamer moeten zitten en dat ze veel poetsmomenten hebben. Ze willen meer recreatiemogelijkheden en groepsuitstappen. Ze moeten ook veel te vroeg gaan slapen, vinden ze. Voor jongeren die in de instelling geplaatst zijn in het kader van een verontrustende opvoedings-situatie valt het strakke groepsleven soms zwaar.

Jongeren uiten hun ontevredenheid over het **rookbeleid**. Er zijn te weinig rookpauzes en dat je pas vanaf 16 jaar mag roken, vinden ze oneerlijk en discriminerend.

De jongeren kunnen ongenoegen aanklaarten en verbetervoorstellen formuleren in de **bewonersraad**. Wat de opvoeders moeten aanklaarten bij de directie of op een teamoverleg, doen ze volgens de jongeren niet of te traag.

De **isoleercel** noemen de jongeren mensonwaardig. De ruimte vinden ze kil en ze moeten er soms veel te lang blijven. Een nacht isolatie nadat ze weggelopen zijn, vinden ze buiten proportie.

Jongeren zeggen dat ze regelmatig gecontroleerd worden. **Controle** van de kamer door de opvoeders en controle op druggebruik. Drugstesten kunnen willekeurig gebeuren maar zijn standaard na elk weekend of dagbezoek. Na een positieve test kunnen de jongeren een tegenexpertise vragen. Maar tot de resultaten gekend zijn, loopt de sanctie al wel. Dat vinden ze heel onrechtvaardig.

Jongeren appreciëren het dat ze op bepaalde momenten de kans krijgen om alleen in hun kamer naar muziek te luisteren op hun mp3-speler of iPod. Dan kunnen ze zich even afsluiten van al wat rond hen gebeurt of van het leven in de leefgroep. Dat vinden ze belangrijk.

Jongeren in de **GRT-afdeling** vinden het coachingsysteem daar positief. De zelfstandigheid, de privacy in hun kamer vinden ze belangrijk. Sommige jongeren uit die afdeling ervaren dan weer momenten van eenzaamheid.

We zijn hier met een kleine groep. Overdag gaan we naar school en sommigen kunnen in de weekends bij hun ouders terecht. Het is hier dan leeg en stil. We hebben geen internet en de tv-kanalen zijn beperkt waardoor de verveling snel toeslaat.

Reactie van verantwoordelijken van de instelling

- De directie is zich bewust van de ontevredenheid en de klachten van de jongeren over het fasesysteem. Dat leidt ook tot een spanningsveld bij de intentie om op maat van de jongeren te kunnen werken. En tegelijk gaat het ook over verantwoordelijkheid, leren omgaan met regels en grenzen, en tijd en ruimte voor zelfreflectie.
- Het ongenoegen over het rookbeleid werd al vaker aangekaart in de bewonersraad. Het thema komt ook op de agenda van de Jongerenraad. Dat is een overkoepelend inspraakorgaan voor alle leefgroepen samen.
- Over afzondering en isolatie kunnen de jongeren altijd intern klagen, maar in de isoleer-

cel is het mogelijk dat de communicatie met de jongere tijdelijk stopgezet wordt uit veiligheidsoverwegingen.

Gezondheidszorg

Observaties en reflecties van de maandcommissaris

Elke jongere heeft bij opname een gesprek met de psycholoog. Daarna volgen er nog therapeutische gesprekken, onder andere over agressiebeheersing. Voor de medische zorg werkt Ruiselede samen met een vaste huisarts. Jongeren kunnen een raadpleging vragen.

De psycholoog bespreekt mogelijke verslavingsproblemen vooral individueel met de jongeren en werkt daarvoor met een programma van De Sleutel.

Bij hun informatieoverdracht spreken de begeleiders met veel zorg over het medicatiegebruik van de jongeren. Wel zag de maandcommissaris dat veel jongeren medicatie krijgen, ook veel slaapmiddelen.

Externe time-out

In Ruiselede kunnen jongeren ook twee weken in time-out geplaatst worden. Dat is een soort bezinnings- of afkoelingsperiode als de begeleiding vastloopt of na een ernstig incident in de voorziening waar de jongere verblijft. Het doel is in die periode te werken aan herstel waarna de jongere weer terug kan. In die twee weken haken voorzieningen soms af en blijkt dat ze de jongere niet terug willen opnemen. Wat betekent dat voor de jongeren?

Reactie van verantwoordelijken van de instelling

'Over time-out zijn er samenwerkingsprotocollen tussen de gemeenschapsinstellingen en de voorzieningen van Jongerenwelzijn. Het gebeurt dat externe voorzieningen niet langer een engagement opnemen na de time-out of in het hersteltraject. De consulent van de sociale dienst van de jeugdrechtbank moet het traject van de jongere dan opnieuw bekijken. Zo'n voorziening die afhaakt, heeft nogal wat impact op de jongere zelf. De opvoeders van de time-outleefgroep hebben daar veel aandacht voor.'

Re-integratie na verblijf in Ruiselede

Observaties en reflecties van de maandcommissaris

De re-integratie van sommige jongeren gaat erg moeizaam. Enerzijds zitten ze vaak te wachten op een plaats in de reguliere jeugdhulp. Anderzijds zijn er jongeren die bijna 18 jaar worden en heel weinig toekomstperspectief hebben.

Als jongeren de boodschap krijgen dat hun verblijf verlengd wordt of dat een voorziening afhaakt, dan maken de opvoeders genoeg tijd vrij om de teleurstelling of de frustratie daarover met de jongeren op te nemen en ze bij te staan.

Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren

Jongeren uit de GRT-afdeling zeggen dat ze op **knelpunten** botsen bij de overstap naar hun leven buiten de instelling: de jeugdrechtbank verlengt hun verblijf in de gemeenschapsinstelling soms omdat er lange wachtlijsten zijn voor begeleid zelfstandig wonen. Ook hulp en ondersteuning van het OCMW start soms moeilijk op.

Campus Beernem

In Beernem verblijven alleen meisjes. De campus heeft 53 plaatsen, verdeeld over 6 leefgroepen.

Onthaal van de jongeren

Observaties en reflecties van de maandcommissaris

Alle meisjes starten hun verblijf in de **onthaalleefgroep** waar ze verschillende fasen doorlopen. Van erg strikte regels en veel verblijf in de kamer tot stilaan integreren in de onthaalleefgroep.

In de strikte fase in de onthaalleefgroep moeten de meisjes de **informatiebundel** doornemen en opdrachten afwerken. Sommige meisjes zijn daar snel mee klaar en dan blijven ze voor de rest van de tijd veel in hun kamer. Voor andere meisjes is het moeilijk om de bundel door te nemen en de opdrachten te doen. De bundel is lijvig, sommige meisjes zijn wat zwakker in Nederlands of hebben het moeilijk om langere teksten te lezen en te verwerken. Sommige meisjes blijken analfabeet te zijn.

In de onthaalfase dragen de meisjes kleren van de instelling. Als ze doorschuiven naar de begeleidingsleefgroepen, kunnen ze opnieuw hun eigen kleren aantrekken.

Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren

De meisjes vinden dat de **onthaalleefgroep** veel te strak is en dat die fase te lang duurt. De verveling is groot. Er zijn bijvoorbeeld veel te weinig mogelijkheden om te sporten.

's Nachts voelen meisjes zich in de onthaalleefgroep bang en eenzaam. Er is geen systeem om de nachtbewaking te roepen. Het is wachten tot ze iemand in de gang horen en dan kunnen ze duidelijk maken dat ze iets nodig hebben.

“

Er is onlangs een nieuwe gestart bij de nachtbewaking. Onze groep waardeert haar enorm. Gewoon omdat ze heel rustig slaapwel fluistert en de deur zachtjes dicht doet. Dat heeft iets warmes en geborgens.

”

Materiële leefomstandigheden

Observaties en reflecties van de maandcommissaris

■ Infrastructuur, slaapkamers en sanitair

De onthaalleefgroep en de time-outleefgroep zitten in het oude gebouw. De infrastructuur is sterk verouderd en uitgewoond. De muren staan vol gekladderd, de verf bladdert af en de ramen kunnen niet op een kier. De meisjes uit die leefgroepen hadden tot voor kort geen eigen toilet. Sinds oktober hebben alle kamers wel een eigen toilet. In elke leefgroep zijn er aparte ruimtes om te douchen.

■ Leefruimte

In elke leefgroep is er een apart, open opvoederslokaal. Daar hangt er een whiteboard waar alle namen van de jongeren op staan met informatie die belangrijk is voor de opvoeders. Iedereen kan zomaar lezen wat er op dat bord staat. Raakt dat aan het recht op privacy?

Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren

De **infrastructuur van het oude gebouw** is een bron van frustraties voor de jongeren. De muren van de kamers in het oude gebouw staan vol gekladderd. De jongeren vinden dat geen aangename kamers. Als er iets stuk is, de verwarming of het toilet, duurt het lang voor het hersteld wordt. De ramen in de kamers kunnen niet open. Dat geeft weinig verkoeling of lucht in de zomer. Er is alleen maar een klein ventilatierooster. De hitte blijft bij warme dagen in het gebouw hangen.

“

Op warme zomerdagen dragen de opvoeders extra zorg voor ons. Ze zorgen voor voetbaden, ventilatoren en in de kamermomenten mag de deur soms open blijven. Dat verzorgende is eens leuk om te voelen in plaats van telkens weer die strenge aanpak en de kordate opmerkingen.

”

Het **eten** vinden de jongeren niet altijd even goed. Ze merken wel dat opvoeders daar oog voor hebben door bijvoorbeeld zelf kookdagen in te lassen of restjes creatief te verwerken. Soms zou er ook een communicatieprobleem zijn met de keuken over het halalaanbod.

Annelien Coppieters, maandcommissaris
De Zande - campus Beernem

Reactie van verantwoordelijken van de instelling

- De toiletten in de onthaalleefgroep werden ondertussen geïnstalleerd.
- Er zijn schilderwerken aangevraagd om de muren in het oude gebouw op te frissen.
- De campusverantwoordelijke heeft begrip voor de bedenking over de privacy van de jongeren. Temeer omdat het whiteboard in het opvoederslokaal inderdaad zichtbaar is voor iedereen. Ondertussen hebben ze op het bord alle achternamen uitgeveegd.

Sociaal en pedagogisch raamwerk

Observaties en reflecties van de maandcommissaris

■ Regime, orde en discipline

De **weekdagen** zijn strak **gestructureerd**. De jongeren staan op vaste tijdstippen op, werken hun taken af, gaan naar de les, hebben vastgelegde rookpauzes, vrijetijds- en ontspanningsmomenten en vastgelegde kamermomenten.

Op de campus zijn er **isoleercellen**. Als ze aankomen, gaan de jongeren eerst even zo'n isoleercel in. Later kunnen jongeren er in afzondering geplaatst worden bij ernstig agressief gedrag of als ze wegliepen uit de instelling.

Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren

■ Onderwijs

De invulling van het onderwijs baart sommige meisjes zorgen. Vooral meisjes die vóór hun plaatsing aso volgden, zijn bang dat het moeilijk wordt om na hun verblijf opnieuw aan te sluiten met het aso. Het niveau van de lessen is te algemeen en ook de praktijklessen over verzorging of de kapstersopleiding sluiten niet altijd aan bij de interesse van de meisjes. Ze vragen zich ook af of ze wel een diploma kunnen halen, want sommige meisjes zitten toch wel heel lang in Beernem.

Sommige meisjes willen meer informatie over een mogelijke heroriëntering als ze uit Beernem komen. En meer informatie over hun onderwijsmogelijkheden.

Als de meisjes kamerarrest hebben of in een individueel regime zitten, mogen ze niet naar de les gaan. Ze zouden het goed vinden als ze kunnen kiezen om ondertussen toch schooltaken te krijgen.

■ Regime, orde en discipline

De meisjes uiten hun ongenoegen over het **dagprogramma**. Ze vinden dat ze veel tijd op hun kamer moeten doorbrengen. Drie keer per dag moeten ze poetsen. Ze hebben vragen bij de zin daarvan. Op speciale dagen kan er wel afgeweken worden van het strikte programma. Dat appreciëren de meisjes wel. Voorbeelden zijn oudejaarsavond, het WK of het project rond de gezondheidsweek.

De meisjes vinden dat ze heel veel regeltjes moeten volgen. Als ze **leefregels** niet naleven, volgen er sancties. Vaak is dat afzondering in hun kamer. Ze vinden dat er snel en veel gesanctioneerd wordt. Ze vragen of er geen alternatieven zijn voor afzondering. Een gesprek bijvoorbeeld.

“

Ik moest als sanctie van zaterdag tot en met woensdag in mijn kamer blijven en opdrachtjes maken. Dat ik gestraft werd, begrijp ik. Maar zo lang? En de opdrachtjes die ik moest schrijven, waren eerder op het niveau van straffen voor een kind.

”

Jongeren zijn ontevreden over het **rookbeleid**. Ze krijgen veel te weinig rookpauzes en ze hebben problemen met de leeftijdsgrens van 16 jaar. Meisjes die al in andere voorzieningen verbleven, vinden dat er in de verschillende instellingen te veel verschillende afspraken zijn.

Meisjes vinden dat de **religiebeleving** in de instelling beter kan. Als een meisje haar hoofddoek draagt als ze naar de instelling komt, mag ze die houden. Maar als je in de instelling bent en pas dan vraagt om een hoofddoek te mogen dragen, kan dat niet. Er zouden ook te weinig bidtapijten zijn.

Uit de gesprekken met jongeren blijkt dat ze weinig weten over hun **rechten in de jeugdhulp**. Sommigen hebben het al eens op een affiche zien hangen of ervan gehoord, maar ze kunnen die informatie niet echt koppelen aan hun eigen situatie.

De meisjes vertellen over de **dossierbespreking** waar ze bij zijn. Ze ervaren hun **inspraak** in die overlegmomenten verschillend. Sommige meisjes willen er zeker bij zijn omdat ze soms het gevoel hebben dat opvoeders meer weten dan ze willen zeggen of dat ze anders over in plaats van met hen praten. Anderen hebben geen zin om er bij te zijn. Dat zijn vooral de meisjes die langer in Beernem verblijven omdat ze wachten op een plek in een andere voorziening.

Sommige meisjes hebben er moeite mee dat in sommige leefgroepen een opvoeder meegaat als ze na het eten naar het toilet moeten. De opvoeder blijft in de buurt en ze moeten dan de hele tijd zingen. Dat zien ze als aan aantasting van hun **privacy**.

De **individuele begeleidingsrelatie** van de meisjes met hun individuele begeleider (IB) is voor hen belangrijk. Soms klikt het en dan is het waardevol. Als er geen connectie is, kunnen ze geen andere individuele begeleider krijgen.

“

Dankzij mijn IB kon ik een planning opstellen om mijn herexamens af te leggen. Dat was een grote steun voor mij. Ik zie het nu weer helemaal zitten.

”

Als ze naar de isoleercel moeten, worden de meisjes in een greep gehouden die ze niet aangenaam vinden. Een meisje signaleert dat de opvoeders niet allemaal dezelfde techniek toepassen. De pijnprikkel die ze kunnen krijgen, vindt ze ontoelaatbaar.

Een jongere voor wie het eind van haar verblijf in zicht komt, blikt terug op haar opname. Ze had meer verwacht van haar plaatsing in Beernem. Ze doelt vooral op de **hulpverlening** en de ondersteuning. Ze verwachtte dat ze zouden werken rond de aanleiding van haar plaatsing, rond haar gedrag, de gevolgen van haar feiten en rond haar toekomstvisie. Maar dat bleef uit.

“

Het gaat tussen de vier muren vooral over structuur, regels volgen en gehoorzamen. Kunnen ze de vele uren die we hier in onze kamer doorbrengen niet zinvoller invullen, meer therapeutisch?

”

Reactie van verantwoordelijken van de instelling

- De opvoeders geven de meisjes feedback over de gebruikte technieken als ze naar de isoleercel gebracht worden. Allemaal zijn ze getraind om veilig te werken. De toegepaste grepen kunnen verschillen. Dat hangt af van de gestalte van de opvoeder, het aantal opvoeders en de ernst van de feiten. Toch vragen ze altijd eerst of de meisjes vrijwillig willen meegaan. Bij aanhoudend ernstig agressief gedrag is de enige optie nog een pijnprikkel. Dat is een knijptechniek aan de pols. We begrijpen dat dat niet aangenaam is, maar uitzonderlijk is het toch nodig.
- De regel dat een opvoeder meegaat naar het toilet na het eten, kwam er doordat sommige meisjes na het eten gingen overgeven. Dat daar vragen rond leven bij de meisjes komt op de agenda van het teamoverleg.

Gezondheidszorg

Observaties en reflecties van de maandcommissaris

De meisjes krijgen toegang tot psychologische hulp. Bij de opname is een gesprek met de psychologe standaard. Daarna kan het nog op vraag van de jongere. Voor medische zorg werkt Beernem samen met een verpleegkundige en een vaste huisarts.

Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren

Het ongenoegen bij de meisjes gaat over onduidelijkheid hoe ze contact kunnen opnemen met externe diensten. Ook de duurtijd van een aanvraag voor externe medische zorg zoals een consult bij de tandarts vinden ze een knelpunt.

“

Ik wou contact opnemen met de zelfmoordlijn want ik had het echt moeilijk. Dat werd niet toegestaan. Daar was ik heel boos over. Achteraf legden ze me wel uit waarom.

”

Sommige meisjes maken zich zorgen over mogelijke soa's die ze opliepen of over een mogelijke zwangerschap. De arts vraagt zelf niet of ze een bloedonderzoek willen. De meisjes moeten daar zelf om vragen maar de drempel is hoog. Als de arts het zelf zou voorstellen in het gesprek, zouden ze sneller ja zeggen. Het moet wel vrijblijvend zijn, vinden ze.

Reactie van verantwoordelijken van de instelling

- De meisjes kunnen vragen om contact op te nemen met externe diensten. We wegen elke vraag telkens weer af. Sommige meisjes maken anders te veel gebruik van die mogelijkheid en niet altijd voor de juiste doeleinden. Om dat te kunnen inschatten, is achtergrondinformatie uit het dossier soms onontbeerlijk. Bepaalde elementen kunnen het team doen besluiten niet op de vraag van een jongere in te gaan. Bij de vraag om contact op te nemen met de zelfmoordlijn, heeft de psychologe van de campus het meisje zelf verder begeleid.
- Externe medische raadplegingen vragen van de instelling zelf heel wat organisatie: vervoer, een extra opvoeder en soms politiebegeleiding. Als het niet dringend is, maken we die afspraken later of stellen we ze weleens uit. Dat verklaart waarom er wat dagen kunnen zitten tussen de aanvraag en de afspraak met de dokter.

Re-integratie na verblijf in Beernem

Observaties en reflecties van de maandcommissaris

De re-integratie van sommige meisjes loopt erg moeizaam. Vooral de **wachtlijsten** voor kamertraining, een plaats in de kinder- en jeugdpsychiatrie of om ambulante hulp op te starten in de reguliere jeugdhulp maken de meisjes moedeloos. Elke verlenging van hun termijn in Beernem vinden ze onrechtvaardig en dat maakt hen vaak erg boos. Beernem is op dat moment een 'gesloten wachtruimte'.

Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren

Heel wat meisjes klagen dat ze hun consulent niet kennen of niet kunnen bereiken voor een gesprek. Bij het onthaal van de sociale dienst van de jeugdrechtsbank zeggen ze dat de consulent zal terugbellen, maar die doet dat zelden. Dat zorgt voor heel wat frustraties. Ook jeugdadvocaten zijn soms moeilijk bereikbaar.

“

Ik sta al drie jaar op de wachtlijst voor kamertraining. Ik heb geen vooruitzicht en daardoor ga ik vaak lopen uit mijn begeleidingstehuis. Ik heb dan echt geen zin meer om mee te werken of al die regeltjes te volgen. Het is doordat ik vaak wegloop dat ik hier in Beernem zit. Dat was de enige oplossing die mijn consulent voorstelde. Over enkele maanden ben ik 18 jaar en eerlijk gezegd ben ik heel bang dat ik gewoon op straat beland. Wat maakt het dan nog uit?

”

Campus Wingene

In Wingene is er plaats voor 35 jongens, verspreid over 4 leefgroepen.

Onthaal van de jongeren

Observaties en reflecties van de maandcommissaris

Jongeren worden geboeid en onder politiebegeleiding naar de instelling **overgebracht** zodra de jeugdrechter dat beslist. Na hun aankomst blijven de jongeren standaard twee uur in de cel. Ondertussen gebeurt er een veiligheidsfouille en schatten de opvoeders de toestand van de jongere in.

Er volgt een uitgebreide intakeprocedure met de jongere. Samen vullen opvoeder en jongere een vragenlijst in en overlopen ze de bundel met regels en afspraken. Ook krijgt de jongere bij zijn aankomst in Wingene informatie over de rechtsgang en of hij al dan niet in beroep gaat tegen zijn plaatsing door de jeugdrechter. De jongere krijgt dan uitgelegd dat als hij in beroep gaat, weekendbezoeken en andere beslissingen die de jeugdrechter moet nemen tijdelijk niet kunnen doorgaan.

De jongeren krijgen ook in Wingene een **informatiemap** met opdrachten en een persoonlijkheidsvragenlijst die ze moeten doornemen.

Elke jongere start ook hier in de **onthaal-leefgroep** en doorloopt verschillende fasen. Wingene werkt met drie statussen. De eerste week is de nieuwe jongere *instromer*. In week 2 wordt hij *gast* en in week drie *bewoner*. Behalve als hij niet of te weinig meewerkt. Een instromer (week 1) heeft meer individuele kamermomenten. Een gast (week 2) komt al meer in de leefgroep. En als bewoner (week 3) gaat de jongere meer in de standaardwerking functioneren en lessen volgen. Er zijn wel individuele uitzonderingen, afhankelijk van het gedrag van de jongere. Jongeren stromen meestal wel door van bewoner naar leefgroep 2, 3 of 4. Sommige jongeren blijven in leefgroep 1, maar dan wel als bewoner. Er zijn kortere doorschuifmomenten mogelijk voor jongeren die uit De Grubbe komen of die al eerder in Wingene verbleven. Jongeren die de volledige termijn doorlopen hebben in De Grubbe kunnen eventueel na vier weken op weekendverlof. Dat geldt ook voor de jongeren die overgebracht zijn van een andere instelling.

Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren

In de fase van instromer en gast vinden veel jongeren dat ze te veel in hun kamer moeten zitten en zich daar vervelen. Jongeren vinden dat de onthaalfase lang duurt.

“

Ik ben nooit eerder ergens geplaatst. Ik was enorm geschrokken van de eerste dagen hier. Voelde me eenzaam. De tijd ging traag, ik zat alleen. Dat maakte me bang. Gelukkig waren er opvoeders die me probeerden gerust te stellen.

”

Sociaal en pedagogisch raamwerk

Observaties en reflecties van de maandcommissaris

■ Onderwijs

De lessen die door de maandcommissaris gevolgd werden, verliepen in een rustige sfeer.

Leerkrachten moeten de jongeren regelmatig motiveren om hun aandacht erbij te houden.

■ Regime, orde en discipline

De **dagindeling** is gestructureerd. De jongeren volgen les op de campus. Na het kamermoment in de namiddag kunnen ze kiezen uit verschillende activiteiten. Ook zijn er regelmatig buitenactiviteiten zoals voetbal of een mountainbiketour. Om 21.15 uur wordt de dag afgesloten en moeten alle jongeren naar hun kamer. Jongeren die doorgroeid zijn naar het statuut ‘verantwoordelijke’ mogen wat langer opblijven.

“

Bij buitenactiviteiten merkte ik dat de sfeer tussen de jongeren en de opvoeders gemoeidelijker is, minder gespannen. De jongeren kwamen ook zelf tot rust. De gesprekken liepen spontaner en waren veel diepgaander.

”

Maandcommissaris Lieven Calloens

De afsprakenschema's en **leefregels** hangen uit in elke leefgroep en op elke kamer. Ze ogen complex en zijn erg uitgebreid. Per leefgroep geven opvoeders soms een eigen invulling aan de te volgen regels en afspraken. Jongeren kunnen bij de opvoeders terecht als ze vragen hebben over de leefregels.

Voor de **belmomenten** naar huis zijn het meestal de opvoeders die het nummer intoetsen. Er is geen echte belruimte in de instelling. Jongeren ervaren dat niet echt als privacy. De jongere wordt wel alleen gelaten bij die belmomenten. Als er vermoedens zijn van misbruik komt er wel controle tijdens het gesprek.

Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren

■ Regime, orde en discipline

Jongeren zeggen dat het niet eenvoudig is om alle **regels en afspraken** te onthouden. Bij een overtreding krijgen ze een sanctie. Sommige opvoeders gaan ook verschillend om met die vele regels. Voor jongeren geeft het minder stress als ze een opvoeder hebben die niet al te strikt toeziet op alles. De kans om fouten te begaan, is dan minder groot.

Bij ernstiger incidenten moeten ze soms naar de isoleercel. De tijd die ze daar moeten door-

brengen, duurt ze soms te lang. Ook al zijn ze weer rustig. Na de isoleercel volgt voor sommigen nog een afzonderingsregime in hun kamer.

“

Na een vechtpartij moest ik 24 uur naar de cel. Daarna kreeg ik nog eens een individueel regime van een hele week in mijn kamer.

”

De meeste jongeren vinden het **contact met de opvoeders** positief. Er zijn opvoeders die tijd maken om te luisteren zonder direct te oordelen.

Jongeren vinden dat de **belmomenten** beter kunnen. Bellen op vastgelegde dagen en voor hooguit tien minuutjes, is soms lastig. De beperkte privacy als ze bellen, vinden ze storend.

“

Op momenten dat je behoefte hebt om iemand van thuis te horen, zou bellen mogelijk moeten zijn.

”

Na acht weken en een positieve evaluatie kunnen de jongeren naar huis op bezoek gaan. Jongeren vinden het oneerlijk dat wie al van een andere gemeenschapsinstelling komt, opnieuw acht weken moet wachten op weekendbezoek.

“

In de vorige instelling ging ik al op weekendbezoek. Nu ik hier zit, moet ik opnieuw het hele systeem doorlopen en acht weken wachten. Ik vind niet dat alle regels zomaar toegepast moeten worden voor iedereen. Ze moeten naar de hele context kijken.

”

“

De jeugdrechter heeft me een termijn opgelegd van drie maanden. Na acht weken mag ik eens thuis op bezoek gaan. Is het niet beter om vroeger bezoeken toe te staan omdat ik hier toch maar drie maanden zit? Hoe kunnen ze nu zien of ik het goed doe?

”

Lieven Calloens, maandcommissaris
De Zande - campus Wingene

Gezondheidszorg

Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren

Jongeren ervaren dat het vlot gaat als ze de dokter willen spreken. Ze krijgen snel een afspraak. Ook de toegang tot de sociale dienst en de psychologe loopt soepel. Bij eventuele moeilijkheden kunnen de jongeren altijd terecht bij de campusverantwoordelijke.

Re-integratie na verblijf in Wingene

Observaties en reflecties van de maandcommissaris

De maandcommissaris stelt vast dat enkele jongeren te lang in Wingene moeten blijven omdat er geen doorstroming mogelijk is naar reguliere jeugdhulp. Ook in gesprekken met opvoeders komt dat ter sprake. De opvoeders tonen veel begrip voor de frustraties die het bij de jongeren veroorzaakt. De geslotenheid duurt voor die jongeren veel te lang.

Gemeenschapsinstelling De Kempen

Campus De Markt

In De Markt verblijven jongens en meisjes. In totaal gaat het om 81 jongeren in 9 leefgroepen. Voor de meisjes zijn er begeleidingsleefgroepen en een time-outleefgroep. De Markt

Dirk Pée, maandcommissaris
De Kempen - campus De Markt

heeft één leefgroep voor jongeren met een verstandelijke beperking. Daar kunnen de opvoeders zes jongeren gericht begeleiden.

Onthaal van de jongeren

Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren

De jongeren zeggen dat ze onder politiebegeleiding naar de instelling komen. Als ze in Mol verblijven door een verontrustende leefsituatie, vinden ze dat intimiderend.

Ik werd naar hier gebracht met een combi en voelde me een zware crimineel. Ik zit hier niet voor feiten.

Reactie van verantwoordelijken van de instelling

'Het vervoer van en naar de instelling gebeurt onder politiebegeleiding bij jongeren die riseren te vluchten en standaard bij nieuwkomers. Dat zijn algemene afspraken.'

Materiële leefomstandigheden

Observaties en reflecties van de maandcommissaris

■ Leefruimte

Niet in alle leefgroepen kunnen de jongeren op dezelfde manier media gebruiken. Er zijn leefgroepen waar Netflix geïnstalleerd is of waar goede radio's zijn of een playstation.

Zijn de verschillen in ontspanningsmogelijkheden in de leefgroepen voor de jongeren te verantwoorden?

Maandcommissaris Dirk Pée

Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren

Het halalaanbod is voor sommige jongeren te beperkt. Het lijkt vooral bij de boterhammen een probleem te zijn.

De jongensleefgroepen vragen waarom zij geen haardroger in hun kamer hebben.

Reactie van verantwoordelijken van de instelling

- De directie erkent de verschillen tussen de leefgroepen voor tv en radio. De toegang tot Netflix zit in een experimentele fase. Na een positieve evaluatie kan Netflix in elke leefgroep geïnstalleerd worden. Elke leefgroep heeft een vrij te besteden mediabudget en de bewonersraad kan daarover overleggen. Er zijn inderdaad kwaliteitsverschillen tussen de radio's en de cd-spelers. Het staat gepland om de oudere toestellen te vernieuwen. Ook wordt binnenkort weer toegelaten dat jongeren hun mp3-speler mogen gebruiken omdat muziek voor hen heel belangrijk is maar ook heel persoonlijk.
- De opmerking over de haardroger voor de jongens: het is de eerste keer dat we dat horen. Het volstaat dat de jongens daar gewoon om vragen.

Sociaal en pedagogisch raamwerk

Observaties en reflecties van de maandcommissaris

■ Onderwijs

In de lessen wordt geprobeerd om een gemiddeld kennisniveau aan te bieden. Dat heeft ook te maken met de diversiteit van de jongeren. De praktijkvakken zijn heel technisch gericht. Dat werpt de vraag op of het onderwijs in de instelling wel genoeg aansluit bij het onderwijs buiten de instelling.

■ Regime, orde en discipline

De instelling werkt met een **puntensysteem** om gedrag en houding van jongeren te beoordelen en bij te sturen. Het zijn de opvoeders en de leerkrachten die punten geven. Als jongeren een dag te weinig punten halen, moeten ze de avond in hun kamer doorbrengen.

De maandcommissaris stelt vast dat een streng sanctioneringsbeleid een belangrijke kern lijkt te zijn in het pedagogisch kader van de instelling. De sanctie is vaak: vanavond vroeger naar bed. Enkele voorbeelden: Je bord niet leeg eten, kan gesanctioneerd worden met een uur vroeger naar bed. Jongeren die om 7 uur niet op zijn en klaarstaan aan de kamerdeur, kunnen 's avonds vroeger naar bed moeten.

Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren

■ Onderwijs

De jongeren hebben vragen over de kwaliteit van het onderwijs in de gemeenschapsinstelling. Ze vinden de inhoud van de lessen te algemeen en te veel gericht op technische en beroepsopleidingen.

■ Regime, orde en discipline

Jongeren vertellen geregeld over het **streng regime** dat ze opgelegd krijgen. Ze hebben de indruk dat dat alleen maar gericht is op straffen. Ze moeten veel regeltjes volgen. Té veel regeltjes die leiden tot sancties als ze die niet volgen. Enkele voorbeelden: De afwas niet goed gedaan of de keuken niet goed opgeruimd, is naar je kamer. Eén voet in de zetel zetten, is een kwartier naar je kamer. Praten met iemand van een andere klas, is een 0 in de les en een uur naar je kamer. Ook als je volgens de opvoeders te veel in discussie gaat, moet je naar je kamer.

Jongeren zeggen dat ze na een weekendbezoek **gecontroleerd** worden. Ze worden gefouilleerd en moeten een drugstest ondergaan. In het weekend zelf bellen de opvoeders ook eens op. Sommige jongeren vinden dat té streng. Het is voor de jongens niet altijd duidelijk wat kan en wat niet kan als ze op weekendbezoek zijn.

Tijdens de bezoeken wilden jongeren vertellen over hun ervaringen met de **isoleercel**. Het valt de maandcommissaris op dat het gebruik van de isoleercel een diepe indruk nalaat bij de jongeren.

“

Ik heb al 14 dagen in de groene isoleercel gezeten. Daar is niets om je af te leiden. Dat was voor mij veel te lang en menonwaardig.

”

“

Ik werd 12 uur naar de isoleercel gebracht. Ik zag nergens een klok hangen. Geen tijdsbesef hebben is verschrikkelijk.

”

Jongeren zeggen dat ze hun **rechten in de integrale jeugdhulp** niet goed genoeg kennen. Sommigen hebben er al eens van gehoord, anderen helemaal niet. Ook hun rechten in de gemeenschapsinstelling zelf vinden ze niet duidelijk.

Jongeren klagen over de **vele kamermomenten**. Ze zeggen dat het soms alleen maar om praktische overwegingen gaat. Bijvoorbeeld bij de shiftwissel tussen de opvoeders. Dan moeten ze naar hun kamer zodat de opvoeders hun informatie kunnen overdragen.

Bijna alle jongeren klagen de vele **poetsmomenten** aan. Ze moeten drie keer per dag poetsen, wat volgens hen overdreven is. Het lijkt eerder vrijetijdsinvulling te zijn dan dat het effectief een doel heeft.

Bellen naar huis mag maar 10 minuten en dat vinden de jongeren veel te kort. Bovendien worden die 10 minuten herleid naar elk 5 minuten als hun ouders gescheiden leven. Dat vinden ze heel onrechtvaardig.

De meisjes uit de **time-outleefgroep** ervaren hun verblijf daar niet als positief. Bedoeling is dat ook zij even weg kunnen uit de spanningen in een andere instelling of thuis. Maar ze zeggen dat ontspanning erg moeilijk is in de time-out omdat ze heel veel tijd in hun kamer doorbrengen. Ze doen weinig en er is weinig contact met de opvoeders of met elkaar. Ze zitten met vragen over het nut van time-out.

Het **rookbeleid** vinden sommige jongeren vatbaar voor verbetering. Er zijn te weinig rookpauzes en ook dat ze vóór hun 16 jaar niet mogen roken, vinden ze niet eerlijk.

Het gaat om meer dan alleen maar de behoefte aan een sigaret. In de rookpauzes lijkt het gemakkelijker om met de opvoeders een gewoon gesprek te hebben. Het is gemoeidelijker en ongedwongen.

De **bewonersraad** wordt niet door elke jongere als positief ervaren. Het ongenoegen gaat vooral over te weinig terugkoppeling achteraf of dat er niets gebeurt met hun opmerkingen of vragen om aanpassingen of veranderingen.

Reactie van verantwoordelijken van de instelling

- De directie erkent het spanningsveld tussen het sanctioneersbeleid en het pedagogisch kader. De twee sluiten elkaar niet uit. 'In de gemeenschapsinstelling proberen we structuur te geven, rustmomenten in te bouwen, inzicht in gedrag aan te leren, verantwoordelijkheid op te nemen.' De opmerking dat er erg veel en snel gesanctioneerd wordt, neemt de directie mee. Wel vraagt het veel tijd om een pedagogisch kader uit te tekenen of aan te passen.
- Sommige jongeren worden streng opgevolgd als ze in het weekend thuis zijn. Vaak heeft dat te maken met de thuissituatie van de jongere of met dingen die daar vroeger gebeurd zijn. De drugstest na een buitenbezoek is standaard en gebeurt in elke gemeenschapsinstelling. Jongeren weten goed dat er na elk bezoek een controle volgt. Dat ze minder op de hoogte zijn van mogelijke gevolgen van een positieve test, is een opmerking waar de verantwoordelijken verder mee aan de slag gaan. Die gevolgen staan in het kwaliteitshandboek maar het is een goed idee om het ook in de leefgroepmomenten op te nemen.
- Werken met een puntensysteem om het gedrag en de houding van de jongeren te beoordelen, is volop in verandering. Binnenkort wordt dat systeem aangepast.
- De rechten van de jongeren in de instelling zelf staan in het welkomstboekje. Het is mogelijk dat de jongeren dat na verloop van tijd vergeten, maar net daarom blijft de informatiemap in de kamers liggen.
- De directie kent de opmerkingen van de jongeren over de kwaliteit van het onderwijs. Daarover is er een actieplan in ontwikkeling. Opzet is om in 2019 voor elke studierichting studiemateriaal te hebben.

- Het regime in de time-out leefgroep voor meisjes werd inmiddels onder de loep genomen. Er zijn nu minder kamermomenten.

Gezondheidszorg

Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren

Verschillende jongeren klagen over de **moeilijke toegang tot gezondheidszorg**. Ze moeten eerst een afspraak maken met de verpleegkundige die een eerste controle doet en dan bepaalt of een doktersbezoek nodig is.

Reactie van verantwoordelijken van de instelling

'Elke dag komt er een vaste huisarts langs in de instelling. Een doktersbezoek moet altijd op afspraak. De verpleegkundige maakt altijd een eerste inschatting. Als daar problemen rond zijn, is het belangrijk dat die gemeld worden op het moment zelf om dan na te gaan wat er gaande is. In principe gaan we altijd in op de vraag van jongeren om de arts te spreken.'

Re-integratie na verblijf in De Markt

Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren

Ook in De Markt krijgen jongeren soms een verlenging van hun plaatsing door de moeilijke doorstroming naar de reguliere jeugdhulp.

“

Ik zit hier al 14 maanden. Er zijn te lange wachtlijsten in de andere voorzieningen en de jeugdrechter kan niet anders dan me telkens drie maanden bij geven. Ik had onlangs een voorziening maar die lieten weten dat ik niet paste in de leefgroep. Mijn geduld raakt stilaan op.

”

Heel wat jongeren klagen over de moeilijke samenwerking met de consulent van de sociale dienst van de jeugdrechtbank. Ofwel kennen ze hun consulent niet, ofwel kunnen ze die amper bereiken. Ook weten heel wat jongeren niet welk traject de consulent en de jeugdrechter samen met hen willen uittekenen voor na de gemeenschapsinstelling. Sommigen hebben het gevoel dat hun leefsituatie tijdelijk on hold staat. Dat maakt onrustig en frustreert.

Campus De Hutten

In De Hutten is er plaats voor 42 jongens. Er zijn in totaal 5 leefgroepen. Een van de leefgroepen is de behandelunit. Daar verblijven jongeren die een meer individuele en forensisch gerichte aanpak nodig hebben. Ze doorlopen een programma van één jaar: zes maanden residentieel verblijf in de behandelunit en zes maanden ambulante opvolging en begeleiding.

Onthaal van de jongeren

Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren

Jongeren noemen de **onthaalfase** waarin ze verschillende stappen doorlopen heel streng en rigide. In fase 1 bij de onthaalleefgroep zitten ze veel in hun kamer. Dan is de eenzaamheid voor de meeste jongeren groot. Sommigen komen al van een andere instelling zoals De Grubbe. Voor die jongeren is het onbegrijpelijk dat ze nog eens het hele fasesysteem moeten doorlopen.

Mhamed Bouhlib, maandcommissaris
De Kempen - campus De Hutten

Sociaal en pedagogisch raamwerk

Observaties en reflecties van de maandcommissaris

■ Regime, orde en discipline

In elke leefgroep hangen de **leefregels** zichtbaar uit. De taal is eenvoudig en duidelijk. Ook staan er pictogrammen bij de tekst. Naast de formele regels gelden er ook heel wat informele leefregels. De maandcommissaris merkt in zijn gesprekken met jongeren veel ongenoegen over de meer **informele regels**. Dat thema komt bijna elke keer aan bod.

“

Jongeren lijken niet meer goed te weten wat nog wel mag en niet mag. Overall lijken er regels over te bestaan die verschillen van opvoeder tot opvoeder. Voor open dialoog daarover tussen jongeren en opvoeders lijkt er weinig ruimte te zijn.

”

Maandcommissaris Mhamed Bouhlib

Jongeren ventileren bij de maandcommissaris maar durven er niet met de opvoeders over te spreken uit angst voor minpunten. De maandcommissaris maakt zich zorgen over de gespannen sfeer rond dit thema bij de jongeren. Jongeren spreken daardoor ook vaak over ‘wij-zij’.

Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren

■ Onderwijs

Jongeren signaleren dat het onderwijsprogramma te weinig inhoudt. Ze leren weinig

bij. Ook dat ze geen diploma kunnen halen in de instelling of een soort getuigschrift voor gevolgde vakken, vinden ze een tekortkoming. Sommige jongeren zitten zeker negen maanden of zelfs langer opgesloten in een gemeenschapsinstelling.

Een jongere wil zijn ervaring delen over de samenwerking tussen de leerkrachten van De Hutten en die van zijn thuishoofschool. Daardoor kon hij de lessen en opdrachten van zijn eigen school op een afstand blijven volgen. Hij mocht in juni ook zijn examens afleggen in de instelling en behaalde een A-attest. Dat gaf hem heel wat zelfvertrouwen en geloof dat nog niet alles verloren is.

■ Regime, orde en discipline

In de **behandelunit** doorlopen de jongeren drie fasen. Fase 1 is één maand verblijf in de kamer. Ze mogen ongeveer twee uur per dag uit hun kamer. Dat is een maand doorbijten. In fase 2 mogen ze meer uit de kamer, meedoen aan activiteiten en gesprekken. Bij fase 3 werken ze met een individueel actieplan gericht naar het leven buiten de instelling. Het individueel actieplan zien ze als iets dat moet. Eén jongere vertelt meer in detail over zijn actieplan:

“

Ik ben actief aan het solliciteren zoals afgesproken. Mijn individuele begeleider (IB) helpt me de route naar de sollicitatieplaats op te zoeken of leert me welke treinen ik moet nemen. Het is in die kleine dingen dat ik veel steun ervaar van mijn IB.

”

Heel wat jongeren hebben moeite met het **puntensysteem** dat hun gedrag en houding scoort. Ze vinden dat er soms te veel afgestraft wordt met negatieve punten. Vanaf een bepaald aantal minpunten volgt er een sanctie. Jongeren zeggen dat het bij momenten heel oneerlijk aanvoelt dat opvoeders in het wilde weg een hele dag door punten geven. Ze verwijzen dat gevoel liever omdat ze niet te veel in discussie mogen gaan, want ook daarvoor kunnen ze minpunten oplopen. Ze voelen wel dat er zich daardoor inwendig spanning opbouwt. Jongeren vertellen dat ze dan na verloop van tijd al eens uitbarsten.

Jongeren vinden dat ze veel regels moeten volgen in de instelling en die kunnen dan ook nog eens verschillen van opvoeder tot opvoeder. Ze merken het ook als opvoeders zelf een mindere

dag hebben. Dan krijgen ze sneller minpunten. Jongeren vinden het jammer dat de opvoeders dat niet zien van elkaar en dat ze elkaar niet corrigeren als een collega een mindere dag heeft of onredelijk is. Jongeren zeggen dat ze ‘echt contact’ missen met sommige opvoeders. Ze missen begeleiding. Opvoeders lijken hen eerder te observeren om daarna te noteren.

“

Ik en ook andere jongens uit mijn leefgroep zeggen vaak tegen elkaar dat we hier het best zoveel mogelijk zwijgen en gewoon doen alsof we voldoen aan de verwachtingen. Maar daarvoor kroppen we wel veel op.

”

“

Ik werd gesanctioneerd omdat ik “straattaal” sprak tegen de opvoeders en dat is verboden. Maar ik ken geen andere taal. Ik ben ook letterlijk op straat opgegroeid. Ik weet ook niet wat ze daarmee bedoelen of welke taal ik dan wel moet spreken. Als ik daar vragen over stel, dan zeggen ze dat ik niet in discussie moet gaan.

”

“

Vorige week mocht ik van de opvoeder zelf hagelslag op mijn boterham doen. Deze week deed ik dat opnieuw maar nu was het een andere opvoeder. Ik kreeg de opmerking dat het te veel was en dat ik een overtreding beging. Dus kreeg ik een minpunt. Er zijn overal regels over en we moeten zwijgen als we het daarover willen hebben.

”

“

Ik was samen met een andere jongen aan het lachen. We kregen de opmerking dat dat niet mag, dat het tegen de regels is want dat ze moeten weten waarom we lachen omdat we anders de indruk wekken dat we andere jongens uitlachen en dat kan spanningen geven in de groep. Ik heb het uit principe niet willen zeggen en heb mijn sanctie ondergaan.

”

“

Ik ben normaal een open en spontane gast. Maar hier ben ik gesloten en doe ik gewoon wat ze van mij vragen. Ik zeg de hele dag door zowat niets anders dan: ja meneer, nee meneer.

”

Enkele jongeren zeggen dat ze **meer verwacht** hadden van hun verblijf in de gemeenschapsinstelling. De kamer in orde houden, drie keer per dag poetsen of de leefgroep opkuisen, vinden ze geen meerwaarde. Over wat ze gedaan hebben, de context waarin dat allemaal gebeurde, de effecten op hen wordt nauwelijks gesproken. Ook niet met een psycholoog of iemand anders van de sociale dienst.

De jongeren vinden de controle tijdens de **bel-momenten** een inbreuk op hun privacy, zeker als er iemand meeluistert. Sommige jongeren krijgen na verloop van tijd meer vrijheden. Een opvoeder toetst dan het nummer in en ze mogen het gesprek dan alleen verderzetten in hun eigen kamer.

Reactie van verantwoordelijken van de instelling

‘Het puntensysteem dat jongeren aanhalen, wordt gehanteerd in de twee campussen. Het kadert in ons pedagogisch raamwerk. Behaalt een jongere van 0 tot 63 punten, dan krijgt hij het rode label voor erg moeilijk gedrag. Daar volgt als sanctie afzondering in de kamer op. Van 64 tot 67 punten is een oranje label. Van 68 tot 71 punten geel. Van 72 tot 80 punten krijgen ze een groen label en daar hangt een beloning aan vast. Dat kan zijn dat ze hun mp3-speler mogen gebruiken. Bij enkele groene labels in één week mogen ze bijvoorbeeld extra op de playstation. Het puntensysteem is momenteel in evaluatie en mogelijk komen er veranderingen aan.’

Gezondheidszorg

Observaties en reflecties van de maandcommissaris

De maandcommissaris observeert bij een bezoek de routine rond de medicatie die opvoeders voor de jongeren klaarzetten. Dat is een hele klus voor de opvoeders want er zijn heel wat jongeren die medicatie nemen. Ook verblijven er jongeren die nauwgezette medische opvolging nodig hebben, bijvoorbeeld voor diabetes.

Re-integratie na verblijf in De Hutten

Observaties en reflecties van de maandcommissaris

De maandcommissaris stelt na gesprekken met jongeren vast dat er heel wat zijn die geen contact meer hebben met hun ouders of met andere gezinsleden. Ze staan er helemaal alleen voor. Dat roept vragen op over wat ze gaan doen na de gemeenschapsinstelling of als ze 18 jaar worden.

Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren

Als het einde van de termijn nadert, ervaren enkele jongeren dat de opvoeders hun best doen om kansen te creëren voor na hun verblijf in De Hutten. Dan voelen ze dat er met hen samengewerkt wordt in plaats van dat er over hen beslissingen genomen worden.

Gemeenschapsinstelling De Grubbe

In gemeenschapsinstelling De Grubbe is er plaats voor 40 jongens, verdeeld over vier leefgroepen. Plaatsing in De Grubbe kan van 14 jaar tot 18 jaar.

Jongeren kunnen er geplaatst worden als ze een als misdrijf omschreven feit pleegden of daarvan verdacht worden. De plaatsingstermijn is maximaal 2 maanden en 5 dagen. Na de eerste 5 dagen verschijnen de jongeren standaard opnieuw voor de jeugdrechter die beslist of plaatsing nodig blijft. Na een maand verschijnt de jongere nog eens voor de jeugdrechter.

Populatie

Observaties en reflecties van de maandcommissaris

Er verblijven in De Grubbe jongeren voor wie die instelling niet de meest geschikte plek is. Voor een plaatsing in De Grubbe moeten jongeren aan bepaalde criteria voldoen. Maar als er bijvoorbeeld geen plaats is in een andere instelling, houden jeugdrechters minder rekening met die criteria. Daardoor is de groepssamenstelling erg divers. Ook voor eenmalige of lichte feiten komen jongeren in De Grubbe terecht.

Hilde Florquin, maandcommissaris
De Grubbe - Everberg

Niet alle jongeren spreken Nederlands. Soms kennen ze maar een paar woordjes Frans of Engels. Dat maakt het niet altijd even eenvoudig om hen goed te begeleiden. Er verblijven ook niet-begeleide minderjarige vluchtelingen. Voor die jongeren spelen er nog andere elementen waar de opvoeders waakzaam voor zijn. Ze zijn vaak bang, nog niet lang in het land, begrijpen niet wat er allemaal gebeurt. Door hun angst kunnen ze heel onvoorspelbaar reageren.

Net als in de andere gemeenschapsinstellingen verblijven er ook in De Grubbe jongeren met ernstige psychiatrische zorgnoden of een mentale beperking.

Reactie van verantwoordelijken van de instelling

- Er verblijven inderdaad jongeren met complexe problemen in De Grubbe. Voor die groep is het moeilijk om een **intensief hulpplan** op te stellen of de **juiste ondersteuning** aan te bieden. Die jongeren vragen om kleinschaliger opvang waar ze intensieve psychische zorg en therapie kunnen krijgen.
- Onlangs werd er een jongen geplaatst die socio-emotioneel functioneert als een driejarige. Hij wacht op een plaats in een multifunctioneel centrum. De jeugdrechter en de consulent weten dat De Grubbe geen goede plaats is voor hem. Hij kan niet functioneren of overleven in een groep met negen andere 16- tot 17-jarigen. De jongens proberen wel rekening te houden met hem maar er zijn momenten dat het erg moeilijk loopt en dat hun geduld op is. De opvoeders doen wat ze kunnen, maar die plaatsing mag niet te lang duren in het belang en voor het welzijn van die jongen. De kans is groot dat hij na De Grubbe naar een andere gemeenschapsinstelling gaat.

Onthaal van de jongeren

Observaties en reflecties van de maandcommissaris

Na een uitgebreide intake volgen de jongens in De Grubbe ook enkele dagen een individueel regime. Als het team zicht heeft op het dossier en na beslissing van de jeugdrechter schuift de jongere door naar de begeleidingsleefgroep.

Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren

Een jongere is ontevreden over de **overbrenging** onder politiebegeleiding, altijd geboeid en in een combi. Hij vindt dat erg stigmatiserend. Andere jongeren zeggen dat ze met een taxi naar de rechtbank gebracht zijn met een politieagent én een veiligheidsagent.

Reactie van verantwoordelijken van de instelling

'Doordat de jongeren op verschillende tijdstippen voor de jeugdrechtbank moeten verschijnen, is dat voor de lokale politiezone soms een zware belasting. Ze kunnen wel assistentie vragen aan de politiezone Leuven. Vandaar dat er verschillende transporten mogelijk zijn: met de combi of met de taxi. Het vervoer van en naar de jeugdrechtbank vraagt wel wat organisatie. Sommige jeugdrechters stellen De Grubbe daarom voor dat jongeren niet altijd zelf moeten verschijnen op de verplichte tussentijdse zittingen. We gaan daar als directie niet mee akkoord omdat het een fundamenteel basisrecht is van de jongeren.'

Materiële leefomstandigheden

Observaties en reflecties van de maandcommissaris

■ Infrastructuur, slaapkamers en sanitair

De **infrastructuur** in De Grubbe is sterk verouderd. De kamers van de jongens vertonen heel wat gebreken. Het geheel oogt triest en uitgewoond.

Elke jongere heeft een **eigen douche en toilet**. De privacy is gewaarborgd doordat ze een rood papier onder de deur moeten schuiven als ze het sanitair gebruiken. Opvoeders weten dan dat ze niet moeten binnengaan.

Op de campus werd pas een modern gebouw opgetrokken voor onder andere de psychosociale dienst, de bezoekerszaal en de sportzaal.

Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren

Jongeren uiten heel wat frustraties over de verouderde kamers: over schimmel op de muren, tochtgaten aan de ramen, spoelbakken van de toiletten die haperen, weinig druk op het water als ze douchen, douchekoppen die niet werken naar behoren. In de zomer is het heel warm in het gebouw. Omdat de ramen maar op een klein kiertje open kunnen, is er weinig afkoeling. Wel merken de jongeren dat de opvoeders zoeken naar creatieve oplossingen zoals flessen water uit de diepvries mee naar bed nemen om af te koelen. De jongeren waarderen dat enorm.

“

De douchekop in mijn kamer werkt niet meer. We hebben het opgelost door er een plastic fles over te schuiven.

”

“

Wat ik echt vies vind in mijn kamer, zijn de vochtdruppels die van het plafond druppelen. Eigenlijk is het onverantwoord om hier jongeren te plaatsen.

”

Reactie van verantwoordelijken van de instelling

De directie erkent de klachten van de jongeren over de infrastructuur. De nieuwbouw waar de leefgroepen ondergebracht worden, is ondertussen gestart. In de tussentijd proberen ze zich zoveel mogelijk te behelpen. De kamers met de ergste schimmelvorming worden aangepakt en bij defecten komt de technische dienst zo snel mogelijk. Maar dat is vaak niet in één week opgelost. De budgettaire ruimte voor herstellingen is beperkt. Ze begrijpen dat het frustrerend is voor de jongens.

Sociaal en pedagogisch raamwerk

Observaties en reflecties van de maandcommissaris

■ Onderwijs

In de lessen stelt de maandcommissaris vast dat de leerkrachten de jongeren positief stimuleren en aanmoedigen om mee te werken. Het lesmateriaal is modern. De lessen zijn vooral thematisch omdat de meeste jongens maar kort in de instelling blijven. Er is veel ruimte voor dialoog tussen de leerkrachten en de jongens. Sommigen hebben het moeilijk om hun aandacht twee uur bij de les te houden. Er zijn ook individuele studiemomenten in hun eigen kamer, waar leerkrachten de jongeren komen helpen. De weinige jongeren uit het aso krijgen ook weleens privéles.

■ Regime, orde en discipline

De **dagindeling** voor de jongeren is sterk gestructureerd. Ze volgen vier uur les per dag en daarnaast zijn er verschillende activiteiten zoals sport, spel en ontspanning. Af en toe zijn er andere activiteiten zoals in de teamweek waarin externen workshops komen geven. Dat werd positief onthaald door de jongeren.

Een wekelijks groepsgesprek geeft de jongeren recht op **participatie en inspraak** in de leefgroep. Ze bespreken er praktische dingen, wat goed gegaan is, wat ze waarderen en de moeilijkheden.

In een open dialoog zetten de opvoeders de jongeren aan tot **zelfreflectie** en om zelf verantwoordelijkheid op te nemen. Er lijkt veel wederzijds respect te zijn.

Een levensbeschouwelijk begeleider die ook imam is, komt regelmatig langs om individueel te spreken met jongeren die dat graag willen. Ook hij is een belangrijke vertrouwenspersoon voor de jongens. Hij organiseert ook regelmatig groepsgesprekken met veel ruimte voor dialoog over zingeving, over verantwoordelijkheid, en het belang van herstel. Sinds kort werkt De Grubbe ook samen met een pastoraal medewerker.

Jongeren kunnen als **sanctie** afgezonderd worden in hun eigen kamer. De contacten met de andere jongens worden dan tijdelijk stopgezet. Ze volgen een individueel traject en gaan apart met opvoeders naar buiten in de pauze-

momenten. De isoleercel wordt niet standaard gebruikt als afzonderingsmaatregel. Maar bij ernstige agressie gebeurt het ook wel dat jongeren in isolatie geplaatst worden.

Tijdens een bezoek zat een jongere in de **isoleercel**. Hij werd naar de andere isoleercel gebracht omdat hij de vorige helemaal vernield had. De jongen was helemaal buiten zinnen. Het had iets beangstigends. Er was overleg tussen de campusverantwoordelijke, de directie en de psychiatrisch verpleegkundige. In dergelijke uitzonderlijke omstandigheden kan beslist worden een arts op te roepen om eventueel kalmerende medicatie te komen toedienen.

Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren

■ Onderwijs

Jongeren vinden het belangrijk dat ze contacten kunnen leggen met hun thuishoofschool. Ze willen na twee maanden opnieuw kunnen aansluiten zodat de plaatsing in de instelling niet automatisch betekent dat ze een schooljaar kwijt zijn.

■ Regime, orde en discipline

De jongeren kijken elke keer uit naar de **gezamenlijke kookactiviteit** op woensdag en in het weekend. Ze mogen dan zelf het menu samenstellen.

Om 21 uur moeten alle jongeren naar hun eigen kamer en start de **nachtshift**. Om 23 uur moeten de lichten uit. Sommige jongeren vinden dat te vroeg.

Het **rookbeleid** vinden de jongeren een verbeterpunt. Ze krijgen maar drie rookpauzes per dag en willen dat graag optrekken naar vijf.

Jongeren zeggen dat ze drie **belmomenten** krijgen per week. Ook als ze van de jeugdrechtsbank overgebracht zijn naar De Grubbe mogen ze bij hun aankomst naar huis bellen. Jongeren die al in andere gemeenschapsinstellingen verbleven, appreciëren dat ze in De Grubbe privacy krijgen als ze naar huis bellen.

Over de **samenwerking met de opvoeders** zijn de meeste jongeren heel positief. Sommige opvoeders zijn strikter of afstandelijker en lijken een nog strengere aanpak te willen. Maar ze blijven wel altijd rechtvaardig. De jongeren vinden de meeste opvoeders empathisch en betrokken. Ze vinden het vooral belangrijk dat er ruimte is voor gesprekken en dat er discus-

sies mogen zijn. Ze worden daar niet direct voor gesanctioneerd. Opvoeders luisteren en laten hen uitspreken. Dat betekent niet dat ze altijd gelijk krijgen, maar de jongeren aanvaarden dat wel. Als een conflict met een opvoeder blijft aanslepen, kunnen ze snel een gesprek aanvragen met de campusverantwoordelijke, en dat helpt.

Sommige jongeren hebben last van agressie en woedebeheersing. Als sanctie volgt vaak de **isoleercel**. Het is de bedoeling dat ze daar tot rust komen, maar opgesloten worden in een isoleercel versterkt hun agressie vaak.

In de wekelijkse bezoeken mogen ouders, broers en zussen op bezoek komen. Als jongeren andere bezoekers willen zien, moeten ze dat aanvragen bij de jeugdrechter. Jongeren klagen dat ze erg lang moeten wachten op een antwoord waardoor ze soms al bijna weg zijn.

Reactie van verantwoordelijken van de instelling

- De avondregeling heeft te maken met de wissel van het opvoedersteam en de nachtwakers die de nachtshift overnemen. 's Nachts zijn er geen opvoeders.
- De directie kent de klachten over het aantal rookpauzes. Het is een bewuste keuze om die te beperken tot drie per dag.
- In de instelling moeten de jongeren regels en afspraken volgen om het samenleven voor iedereen aangenaam te houden: 'Uit ervaring weten we dat het weinig zin heeft om over alles regeltjes te maken. We werken met het systeem dat er zeven huisregels zijn waar geen inspraak of discussie over mogelijk is. Daarnaast zijn er zeven werkafspraken per leefgroep waar jongeren inspraak over hebben. Er zijn nog reserveafspraken voor als de jongeren die nodig vinden. Het totaal blijft telkens op zeven zodat het beheersbaar is voor de jongeren en de medewerkers.'
- De afzondering in de eigen kamer dient ook als reflectiemoment. Bij de start van de afzondering wordt de kamer prikkelarm gemaakt: geen boeken of muziek. De jongere wordt nauwlettend opgevolgd door de opvoeders. Zodra hij weer rustig is en een gesprek mogelijk wordt, krijgt hij weer lectuur of muziek.
- Bij ernstiger opstandig gedrag of voortdurend geschonden afspraken kunnen de jongeren een individueel traject opgelegd krijgen. De jongere krijgt dan duidelijk te horen wat de verwachtingen zijn om dat individueel traject stelselmatig af te bouwen.

Voor sommige jongeren werkt dat niet, voor anderen is het ingrijpend. Binnenkort evalueren de leidinggevendenden, de campusverantwoordelijken en de teamverantwoordelijken het systeem van individuele trajecten. Ze willen er sterk over waken dat die juist ingezet worden en nagaan of er soms alternatieven mogelijk zijn. Een algemene aanpak voor alle jongeren werkt niet altijd. Die trajecten mogen zeker geen sanctie worden. Voor de hele groep medewerkers helpt reflectie over het eigen handelen om methodieken en pedagogische uitgangspunten te verhelderen, bij te sturen en praktijkgericht te maken.

Gezondheidszorg

Observaties en reflecties van de maandcommissaris

Elke nieuwe jongere gaat standaard op consultatie bij de huisarts in de instelling. De arts komt bijna elke dag op bezoek. Er is ook een vaste verpleegkundige op de medische dienst. Standaard worden er geen bloedstalen genomen of wordt er niet getest op soa's. Als het in de lessen over seksualiteit gaat, piekt het aantal aanvragen van jongens voor een raadpleging bij de arts en een bloedonderzoek.

Er zijn tussen de instellingen onderling geen afspraken over overdracht van het medisch dossier. Als een jongere naar een andere gemeenschapsinstelling gaat, moeten ze daar elke keer een nieuw medisch dossier aanleggen.

Jongeren klagen dat ze soms heel lang moeten wachten als ze bijvoorbeeld een tandarts of een andere specialist nodig hebben.

Reactie van verantwoordelijken van de instelling

'De klachten van de jongens over de wachttijden om een afspraak te krijgen met een tandarts of een andere specialist, kunnen kloppen. Om te vermijden dat alle jongeren plots een doktersbezoek buiten de instelling willen, maakt onze huisarts een eerste inschatting. Soms start die dan eerst medicatie op. Als een kwaal blijft, kan een externe afspraak. Maar ook dan moet er eerst wat geregeld worden om met de jongeren naar buiten te gaan, zoals een beslissing van de jeugdrechter, politiebegeleiding, en begeleiders.'

Overwegingen en aanbevelingen

De Commissie van Toezicht voor jeugdinstantellingen stelt een diversiteit vast aan signalen en klachten van de jongeren in de gemeenschapsinstellingen. Dingen waar ze ontevreden over zijn of die ze onrechtvaardig vinden. Maar ook dingen die de jongeren als positief ervaren.

De waardering van jongeren hangt vaak samen met hun individuele samenwerkingsrelatie met de opvoeders. Concrete hulp om individuele dingen te regelen, ervaren ze als een enorme steun. Ook een rechtvaardige en consequente houding van opvoeders vinden ze positief. Veel voorbeelden wijzen op kleine dingen die het verschil maken voor jongeren: een luisterend oor zonder te veroordelen als ze het moeilijk hebben, het verzorgende op moeilijke dagen, aanspreekbaar en betrouwbaar zijn. Uit de verhalen van jongeren blijkt dat een open dialoog met de opvoeders voor hen belangrijk is. Een regime waarin ze eenzijdig de regels moeten volgen en bij overtredingen sancties moeten ondergaan zonder dat er momenten zijn om daarover in gesprek te gaan, wekt bij heel wat jongeren weerstand op. Het is belangrijk erover te waken dat een te sterke hiërarchie tussen opvoeders en jongeren niet leidt tot louter conformerend gedrag van jongeren aan het gesloten opvangsysteem.

Aanbevelingen

De Commissie van Toezicht stelt vast dat de jongeren in de gemeenschapsinstellingen een heel diverse groep zijn. Hun zorgbehoeften lopen sterk uiteen. Ook de combinatie van jongeren die delicten pleegden en jongeren uit verontrustende opvoedingssituaties maakt het niet evident om een aanbod te ontwikkelen dat aansluit bij de problemen. De Commissie vraagt om opvoeders afdoend te ondersteunen in hun omgang met de grote diversiteit van de jongeren in hun leefgroep. Hoe samenleven in een setting waarin zowel de opvoeders als de jongeren zich gerespecteerd voelen?

De meeste klachten van de jongeren gaan over de vele leefregels en afspraken in de gemeenschapsinstelling en de sancties als ze die regels

niet naleven. Jongeren lijken soms te verdwalen in de **hoeveelheid formele en informele regels**. Dat is vaak een bron van ergernis en conflicten. Die klachten zien we minder in de gemeenschapsinstelling De Grubbe. Het zou interessant zijn te bekijken of het systeem van de 7 basisregels en 7 aanvullende afspraken in de leefgroep minder aanleiding geeft tot dagelijkse conflicten tussen opvoeders en jongeren.

Elke instelling werkt met een **onthaalfase**. De ervaringen van jongeren over die fase lopen sterk gelijk. Het duurt te lang, ze zitten veel alleen in hun kamer, voelen zich eenzaam en vervelen zich. Voor de instelling is de onthaalfase een belangrijke start. Het is een periode om de jongeren eerst te leren kennen, een reflectiemoment voor jongeren zelf en een manier om geleidelijk te wennen aan het leven in een leefgroep.

De Commissie vraagt om met de feedback van de jongeren rekening te houden in de werking en de invulling van het dagprogramma in de onthaalfase. We begrijpen de visie van de instellingen maar vragen ons af of het regime niet gedifferentieerder kan. Zeker als jongeren al overkomen van een andere gemeenschapsinstelling, is het moeilijk te verantwoorden dat ze opnieuw eenzelfde traject moeten afleggen.

Ze vinden dat ze veel in hun kamer moeten zitten en ook poetsen blijkt een gemeenschappelijk struikelblok te zijn. De Commissie vraagt de gemeenschapsinstellingen rekening te houden met de feedback van de jongeren over het dagprogramma. Wat zouden ze wel zinvol vinden en hoe kan de instelling daaraan tegemoetkomen?

De Commissie stelt vast dat de gemeenschapsinstellingen de **isoleercellen** op verschillende manieren gebruiken. Soms is de isoleercel een beschermingsmaatregel, soms een sanctie. En de isolatie duurt niet overal

even lang. De Commissie vraagt een meer gemeenschappelijk gedragen visie en gestandaardiseerd gebruik van de isoleercellen.

Het **recht op privacy** van jongeren komt sterk naar voren als ze spreken over de momenten waarop ze naar hun familie mogen bellen. Tegelijk is het voor de instelling belangrijk dat ze kan controleren of jongeren geen contact opnemen met mensen met wie de jeugdrechter het contact verbodt. De Commissie vraagt de instellingen na te denken over hoe ze het recht op privacy in de contacten van de jongeren met thuis maximaal kunnen verzekeren. Ze vraagt de controleperiode zo kort mogelijk te houden en de jongeren privacy te geven zodra dat kan. Ook vindt de Commissie het een uitdaging voor de instellingen om na te denken over modernere technologische mogelijkheden om contacten met thuis te onderhouden in plaats van alleen maar telefonisch. Sommige jongeren krijgen weinig bezoek omdat de instelling te ver weg ligt of moeilijk bereikbaar is. Is het bijvoorbeeld mogelijk om te skypen met gezinsleden via beveiligde verbindingen?

Het onderwijs wordt georganiseerd op de campussen zelf. De jongeren stellen vragen over de aansluiting met de thuishoofschool, de inhoud van de lessen en het diploma of de attesten die ze kunnen halen. De Commissie vraagt een breder onderwijsaanbod in de gemeenschapsinstellingen. Zodat het onderwijs daar meer aansluit bij richtingen in de gewone school. Omdat jongeren soms een hele tijd in een gemeenschapsinstelling blijven en daar een opleiding volgen, vindt de Commissie het belangrijk dat die kennis of opleiding gevaloriseerd kan worden. Dat maakt de aansluiting bij het gewone onderwijs achteraf gemakkelijker. Daarnaast pleit de Commissie voor betere samenwerking met de thuishoofscholen. Ze vraagt dat scholen maximaal het engagement aangaan om de jongeren te blijven ondersteunen en lesmateriaal over te dragen aan de instelling.

De toegang tot gezondheidszorg loopt vlot door intense samenwerking met huisartsen. Die zijn vaak op de campussen en afspraken kunnen eenvoudig op aanvraag. De Commissie stelt vast dat afspraken met bijvoorbeeld een tandarts soms lang aanslepen. Bij ernstige problemen of hevige pijn moet dat sneller kunnen. Daarnaast vraagt de Commissie na te gaan of er een vrijwillig aanbod kan komen om een bloedonderzoek af te nemen als jongeren zich zorgen maken.

Een plaatsing in een gemeenschapsinstelling is vaak geen geïsoleerde maatregel. De plaatsing is **ingebed in de ruimere jeugdhulp**. Ofwel was er al jeugdhulp bij betrokken, zoals bij een time-out als maatregel. Ofwel stromen jongeren na hun verblijf door naar de reguliere jeugdhulp. Uiteraard geldt dat niet automatisch voor alle jongeren. De Commissie van Toezicht concludeert dat er heel wat jongeren zijn van wie de plaatsingsmaatregel in de gesloten settings verlengd wordt omdat er te weinig vervolgmogelijkheden zijn. Wachtlijsten in de rechtstreeks toegankelijke en de niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp liggen vaak aan de basis. De Commissie vraagt om een halt toe te roepen aan de oneigenlijke plaatsingen van jongeren in de gemeenschapsinstellingen. Dat overstijgt de werking van de gemeenschapsinstelling. Ze vraagt om jeugdhulp waar jongeren vlot kunnen in- en uitstromen.

Bij de time-outmodule doet er zich een ander probleem voor, namelijk dat voorzieningen soms het engagement niet langer aangaan met een jongere. Jongeren lopen het risico hun detentiemaatregel verlengd te zien. De Commissie pleit ervoor dat detentie van minderjarigen alleen kan voor de termijn die de jeugdrechtbank oorspronkelijk nodig acht. Daarvoor moeten de gemeenschapsinstellingen en reguliere jeugdhulp intens samenwerken. Zo snel mogelijk na de opname moet het re-integratieplan een vast onderdeel worden van de begeleiding in samenspraak met de jongere zelf, zijn omgeving, de psychosociale dienst van de instelling en de consultants.

2. Vlaams Detentiecentrum De Wijngaard

In het Vlaams Detentiecentrum startten de maandbezoeken wat later op. De maandcommissaris voor die inrichting kon door een gezondheidsprobleem niet starten in januari 2018. Er waren wel twee kennismakingsbezoeken. Uiteindelijk stopte de maandcommissaris in mei met zijn mandaat. Sinds juli is er een andere maandcommissaris. Maar ook zij moest - in november - haar mandaat stopzetten om gezondheidsredenen. De Commissie van Toezicht zoekt een nieuwe maandcommissaris. In afwachting is de maandcommissaris van de Commissie van Toezicht voor het gevangeniswezen van Hasselt de contactpersoon voor de jongeren. Dat toezichtsorgaan deed vroeger al het toezicht en doet dat vandaag ook nog in een andere vleugel van het detentiecentrum.

Voor uit handen gegeven jongeren

In het Vlaams detentiecentrum is er plaats voor 15 jongens die 'uit handen gegeven' zijn. Dat betekent dat ze op het moment van de feiten 16 of 17 jaar waren en de jeugdrechter oordeelt dat maatregelen uit de jeugdhulp niet meer helpen. Zo'n uithandengeving is uitzonderlijk. Toch kunnen er ook tijdelijk jongeren geplaatst worden als er geen plaats is in de gemeenschapsinstellingen. In een andere vleugel is er plaats voor 25 gedetineerden maar die sectie valt volledig onder de federale bevoegdheid. De twee groepen komen niet met elkaar in contact.

Onthaal van de jongeren

Observaties en reflecties van de maandcommissaris

Het onthaal van nieuwe jongeren loopt elke keer op dezelfde manier. Er worden vingerafdrukken en foto's genomen, persoonlijke bezittingen worden opgeborgen en dan moeten de jongens douchen. Daarna mogen ze kiezen om hun eigen kleren of instellingskleren te dragen. Die instellingskleren zijn alleen verplicht bij de wandeling en als er bezoek komt. In hun cel krijgen de jongens een pakket met basisproducten voor persoonlijke hygiëne en de informatiemap met huisregels.

Kort na de opname volgt standaard een persoonlijk gesprek met de directeur van het detentiecentrum, iemand van de psychosociale dienst en de arts.

Materiële leefomstandigheden

Observaties en reflecties van de maandcommissaris

■ Infrastructuur, cellen en sanitair

“

De infrastructuur is sterk verouderd en uitgewoond. Er zijn pogingen gedaan voor opfrisingswerken maar dat kan de oude staat van het gebouw niet verdoezelen.

”

Maandcommissaris Yolande Schulpen

De cel van de jongeren is heel klein. Er zijn geen ramen. In de cel hebben de jongens een eigen toilet en een wastafel. Verder staat er een microgolf en een kleine koelkast. De cellen hebben een tv en de jongens kunnen films lenen.

De jongens douchen in het gemeenschappelijk sanitair blok. Ze kunnen zelf kiezen wanneer ze douchen.

Er is een binnenplein waar de jongeren twee keer per dag kunnen wandelen.

■ Eten

Er zijn geen gezamenlijke eetmomenten. Alle jongeren eten alleen in hun cel. Ze moeten hun eten opwarmen in hun microgolf.

Sociaal en pedagogisch raamwerk

Observaties en reflecties van de maandcommissaris

■ Onderwijs

Er is een onderwijsprogramma dat verplicht is voor minderjarige uit handen gegeven jongeren. Sommige lessen zijn nogal praktijkgericht. Bijvoorbeeld de lessen om een theoretisch rijbewijs te halen, over de huurwetgeving, over banken en verzekeringen. Daarnaast krijgen de jongeren de keuze om aan te sluiten bij een beroepsopleiding (elektriciteit) waarvoor het detentiecentrum samenwerkt met een Centrum voor Volwassenonderwijs. Tegen het einde van hun detentieperiode kunnen de jongeren een beroep doen op een VDAB-consulent om hun overstap naar de arbeidsmarkt voor te bereiden en te begeleiden.

Yolande Schulpen, maandcommissaris
De Wijngaard - Tongeren

■ Regime, orde en discipline

De **omgang tussen de jongeren, de bewakers en de directie** loopt ontspannen en rustig. De directeur is vlot aanspreekbaar voor de jongens. Met elkaar hebben de jongeren contact tijdens de wandeling, de les en de activiteiten.

Er zijn verschillende **activiteiten**. De jongeren kunnen sporten in groep. Ze kunnen minstens twee uur per week terecht in de kleine fitnessruimte. Ze kunnen boeken, tijdschriften en films lenen uit de bibliotheek. Door partnerschappen met externe organisaties kunnen de jongeren in het detentiecentrum meedoen met culturele projecten. Dat gebeurt op projectbasis en zit niet in het standaard weekprogramma. Jongeren kunnen ook kiezen voor werktaak, bijvoorbeeld in de wasserij of de keuken. Daarmee verdienen ze dan 1,20 euro per uur.

In de afdeling is er ook een **isoleercel**. Tijdens isolatie kunnen jongeren kort naar buiten om te luchten. Jongeren noemen dat 'luchten in de leeuwenkooi'. Met tralies werd buiten een kleine ruimte afgebakend.

Het **bezoek van familie** gebeurt in de bezoekersruimte. Dat bezoek kan elke dag en jongeren mogen tot drie uur per week bezoek ontvangen als de capaciteit in de bezoekerszaal het toelaat. Er is ook een ruimte voor ongestoord bezoek omdat heel wat jongeren ondertussen meerderjarig zijn.

Jongeren kunnen gesprekken aanvragen met een **imam of met een christelijk consulent**. Die bieden vaak een luisterend oor voor zingevingsvragen of vragen over de toekomst.

Gerichte **controles**, veiligheidschecks en naaktfouilles kunnen bij ernstige aanwijzingen van drugsbezit en alleen na uitdrukkelijke toestemming van de directie.

Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren

De maandcommissaris sprak bij twee bezoeken met jongeren. Het waren eerste kennismakingsgesprekken om de onderlinge verwachtingen af te toetsen. Veel vertelden de jongeren niet.

“

Ik geloof niet dat het iets zal veranderen, zo'n Commissie van Toezicht.

”

“

Ze weten al langer dat het gebouw hier op niets trekt. Het is hier klein, uitgewoond en deprimerend. De bewakers en de directeur doen hun best maar dat neemt het deprimerend gevoel niet weg. Dat de politici hier zelf eens komen kijken.

”

“

De cellen zijn erbarmelijk. Niets van daglicht, niets van lucht. Twee keer per dag kunnen we eens buiten. Ik heb vaak geen zin meer om iets te doen en blijf dan soms dagen gewoon in mijn cel.

”

Reactie van verantwoordelijken van de instelling

- In de detentieperiode zetten we sterk in op re-integratie van de jongeren in de samenleving. De thema's van de lessen tonen dat ook. Het is de bedoeling dat jongeren na hun detentie sterker staan in het leven, zelfstandiger en verantwoordelijker zijn. Bij het CVO kunnen ze een getuigschrift halen. De VDAB versterkt hun kansen op de arbeidsmarkt. De culturele activiteiten ontwikkelen hun sociale vaardigheden, samenwerking en expressie.
- Re-integratie betekent ook werken rond vader- en slachtofferschap als dat past in het traject van de jongere. Daarom werken we ook samen met diensten die herstelgericht werken zoals Moderator.
- De isoleercel wordt gebruikt tot de jongeren rustiger zijn. Daarna mogen ze er onmiddellijk uit. Doorgaans varieert dat van enkele uren tot een dag. Het is niet uitgesloten dat sommige jongeren er al langer inzaten.

Gezondheidszorg

Observaties en reflecties van de maandcommissaris

Elke dag is er iemand van de medische dienst, een verpleegkundige of een arts. Jongeren kunnen die op aanvraag spreken. Voor psychologische ondersteuning en therapeutische trajecten werkt het detentiecentrum samen met het Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg van Hasselt. Intern is er een psycholoog en een maatschappelijk werker.

Overwegingen en aanbevelingen

De Wijngaard lijkt soms sterk op een gevangenis voor volwassenen. De infrastructuur en de omkadering bijvoorbeeld. De jongeren volgen een strikt regime, blijven meer in hun cel, en de begeleiding is gericht op hun re-integratie. Anders dan in de gemeenschapsinstellingen is er geen groepsleven en zijn er geen opvoeders. Voor de minderjarige uit handen gegeven jongeren wijkt het regime licht af. Zij moeten verplicht naar de les en naar vorming. Als ze meerderjarig zijn, kunnen ze zelf vrij kiezen.

De infrastructuur beperkt de ontspanningsmogelijkheden of dagbestedingen. Ook dat er verschillende groepen verblijven die geen contact mogen hebben met elkaar, dwingt het detentiecentrum om de dagregimes goed uit te dokteren. Met de nodige beperkingen in de mogelijkheden voor de jongeren.

De Commissie van Toezicht voor jeugdinstanties stelt vast dat de gebrekkige en sterk verouderde infrastructuur van het detentiecentrum in Tongeren een menswaardige opvang en een gepaste begeleiding vaak erg moeilijk maakt. Federaal minister van Justitie Koen Geens en Vlaams minister van Welzijn Jo Vandeurzen beslisten begin januari 2018 om het detentiecentrum in Tongeren eind 2019 definitief te sluiten. De Commissie van Toezicht ondersteunt die beslissing en vraagt menswaardiger omstandigheden voor de uit handen gegeven jongeren.

3. Private voorzieningen

Proeftuinen: hulp in een besloten setting

Vier private voorzieningen organiseren besloten opvang met het statuut van 'proeftuin'. Voor minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit pleegden of jongeren over wie de jeugdrecht oordeelt dat ze de bescherming van een meer besloten opvang nodig hebben. Jongeren kunnen er rechtstreeks geplaatst worden door de jeugdrechtbank. Sommigen zaten al eerder in een gemeenschapsinstelling.

De proeftuinen zijn kleinschalig: elke proeftuin heeft één leefgroep met acht tot tien meisjes of jongens. Opvoeders slapen in en er zijn geen nachtbewakers.

De Switch

De Switch is een afdeling van De Wissel. Er verblijven acht meisjes van 14 tot 18 jaar. De begeleiding en plaatsing duurt ongeveer één jaar. Het doel is de meisjes intensief te begeleiden zodat ze kunnen overstappen naar minder intensieve hulpverlening.

Onthaal van de meisjes

Observaties en reflecties van de maandcommissaris

De eerste twee weken krijgen de meisjes een rustperiode om te wennen. Ze worden gestimuleerd om mee te doen met het dagprogramma. In die onthaalperiode worden hun vrijheden beperkt. Ze gaan niet alleen naar buiten in de vrije tijd en gsm's zijn verboden. Meisjes voor wie school goed loopt, blijven in de onthaalperiode wel naar school gaan.

“

Toen ik op bezoek was, werd er net een nieuw meisje opgenomen. De opvoeders waren haar zelf gaan ophalen in Beernem. Om haar een welkomstgevoel te geven, had de groep haar lievelingseten klaargemaakt.

”

Maandcommissaris Ibe Coeck

Materiële leefomstandigheden

Observaties en reflecties van de maandcommissaris

■ Infrastructuur, slaapkamers en sanitair

De leefgroep verblijft in een ruime woning. De meisjes hebben er elk hun eigen kamer en delen een badkamer. Hun kamer mogen ze zelf inrichten met spullen van thuis en met hun eigen beddengoed.

■ Leefruimte

In de woning is er een gezamenlijke keuken, woonkamer, ontspanningsruimte. De jongeren koken elke dag zelf, en er is een halal-alternatief.

Sociaal en pedagogisch raamwerk

Observaties en reflecties van de maandcommissaris

■ Onderwijs

Meisjes die al naar school gaan, blijven dat gewoon verder doen. Jongeren die geen aansluiting meer hebben met een school of die schoolmoe zijn, kunnen tijdelijk een alternatief dagprogramma volgen om van daaruit opnieuw te starten met onderwijs. Dat gebeurt in een andere afdeling van De Wissel. Op maat van de jongere wordt bekeken wat haalbaar is. Het is de bedoeling dat elke jongere zo snel mogelijk opnieuw aansluit in het onderwijs. Dat gaat over deeltijds of voltijds dagonderwijs of over bijvoorbeeld een inschrijving bij de Centrale Examencommissie.

■ Regime, orde en discipline

Inspraak en participatie op groepsniveau krijgt vorm in een wekelijks gezamenlijk evaluatiemoment van jongeren en opvoeders, de 'grote cirkel'. Daar bespreken ze eventuele problemen en voorstellen van de jongeren zelf. Dat gaat bijvoorbeeld over een vraag naar activiteiten, samen het weekmenu opstellen of over onderlinge spanningen. Om de grote cirkel voor te bereiden, zijn er drie boekjes die de meisjes en de opvoeders kunnen invullen: voorstellen, pluimen (positieve feedback aan elkaar) en klachten. De maandcommissaris stelt vast dat ook de relatie met de opvoeders openlijk bespreekbaar is. Jongeren kunnen in het cirkelgesprek bijvoorbeeld zeggen waar ze het moeilijk hadden met bepaalde opvoeders.

Ook al is de eigen slaapkamer een privéplek voor de meisjes, toch zijn er soms omstandigheden die **kamercontrole** nodig maken.

“

Een kamercontrole gebeurt aangekondigd en als het kan met de jongere erbij. Zo waarborgt de voorziening maximaal het recht op privacy.

”

Maandcommissaris Ibe Coeck

Het dagritme lijkt sterk op een dagritme buiten een voorziening. Na school doen ze hun schoolwerk, eten ze samen, en 's avonds zijn er gezamenlijke avondactiviteiten of zijn de meisjes vrij om te kiezen wat ze willen doen. In de vrije tijd op woensdagnamiddag en in het weekend staan er groepsactiviteiten gepland. De voorziening zet sterk in op persoonlijke ontwikkeling door cultuur en ontspanning. Bij externe partners kunnen de jongeren bijvoorbeeld zangles volgen of op een muziekinstrument leren spelen.

In De Switch is er een plek voorbehouden voor meisjes die op **time-out** komen. Dat is een samenwerking tussen De Switch en andere afdelingen van De Wissel. De time-out duurt doorgaans een paar dagen. De maandcommissaris stelt vast dat een nieuw meisje bij de andere jongeren spanningen teweegbrengt.

“

Toen ik op bezoek was, was er net een meisje in time-out opgenomen. De andere meisjes waren erg onrustig. Ik hoorde ze vertellen dat het hun dagelijks ritme verstoort en dat “de nieuwe” niet past in hun groep.

”

Maandcommissaris Ibe Coeck

De meisjes moeten **leefgroepregels** volgen. Bij overtreding of aanhoudend moeilijk gedrag kan een sanctie volgen. De vrije tijd wordt dan ingeperkt of afgenomen.

De meisjes hebben uitgebreid **contact met hun familie**. Dat is onderdeel van contextgericht werken in De Switch. In het weekend mogen de meeste meisjes naar huis. De buitenbezoeken worden geleidelijk opgebouwd. Er zijn vrije momenten in de week als de meisjes dat nodig hebben.

's Avonds kan het er heel druk aan toegaan. Intern is geregeld dat er dan een extra opvoeder kan zijn. Soms gaat één opvoeder met een deel van de meisjes wandelen of joggen. Dat lijkt een sterk kalmerend effect te hebben en spanningen te ontspannen.

“

's Avonds kan het er druk aan toegaan als alle meisjes er zijn. Opvoeders lijken de sfeer goed aan te voelen en ontspannen de drukte en spanningen door met een deel van de jongeren naar buiten te gaan. Dat lijkt me veel beter dan voortdurend opmerkingen te moeten geven. Daarna keert de rust heel snel terug. Kleinschalig werken is belangrijk om een groepsleven leefbaar te houden.

”

Maandcommissaris Ibe Coeck

Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren

De **inspraak en participatie** in de grote cirkel is een belangrijke meerwaarde voor de meisjes. Opvoeders houden ook rekening met wat de meisjes voorstellen.

“

We hadden voorgesteld om in het boekje van de pluimen ook meer te schrijven over onze eigenschappen of karakter. Want het blijft soms oppervlakkig zoals een pluim dat de keuken goed opgeruimd is. De opvoeders doen dat nu meer.

”

Sommige jongeren ervaren **kamercontroles** als een inbreuk op hun privacy. Toch vinden ze het nodig dat het gebeurt als er bijvoorbeeld iets gestolen werd.

De meisjes zeggen dat het **contact met de opvoeders** doorgaans goed loopt. Ze kunnen veel tegen elkaar zeggen. Soms vinden ze dat de opvoeders hen té kort opvolgen en controleren.

“

Ik heb geen klacht of zo, maar soms vind ik wel dat de opvoeders dicht op ons vel zitten.

”

Ibe Coeck, maandcommissaris
De Switch - Leuven

Reactie van verantwoordelijken van de instelling

- Het opvoedersteam kent de spanningen en gedragsveranderingen van de meisjes als er iemand op time-out komt. Het beïnvloedt de groepsdynamiek. Toch blijven we dit engagement aangaan. Het is onderdeel van de hulpverleningsvisie van De Switch. We proberen de spanningen zoveel mogelijk op te vangen door ze te benoemen en het gesprek aan te gaan.
- De meeste meisjes hebben al een heel instellingsverleden of komen van een gemeenschapsinstelling waar ze een strikte structuur moeten volgen. Bij De Switch hanteren we een andere visie: de uitnodigende aanpak. Meisjes worden niet gedwongen in een opgelegde structuur. Wel begeleiden we ze om te leren functioneren in een soepeler en open klimaat. Met respect leren discussiëren en communiceren hoort daar ook bij in plaats van te roepen en te schelden. In de leefgroep werken we daaraan door te blijven kiezen voor dialoog.
- Het programma in de schoolweken is voorstelbaar. In de vakanties is er meer vrije tijd en gaan we bijvoorbeeld enkele dagen weg op citytrip of organiseren we speciale activiteiten. Dat hoort ook bij de meisjes begeleid leren omgaan met vrijheden. Het sluit meer aan bij het dagelijks leven na hun verblijf in De Switch.
- Voor spel, cultuur en ontspanning proberen we samen te werken met lokale sportclubs. Dat loopt nog wat moeizaam. Ook dat is een belangrijk onderdeel om de meisjes te leren netwerken, om nieuwe uitdagingen of talenten te ontdekken.
- Meisjes zitten soms met vragen rond geloofsbeleving. Het opvoedersteam gaat in alle openheid die gesprekken aan. We werken niet samen met een imam of een moreel consultant. Die vraag hebben de meisjes nog niet gesteld.
- Agressie komt ook voor in De Switch en soms worden meisjes zelfs extern op time-out gestuurd. Voor een paar dagen tot de rust weerkeert. Een beslissing tot externe time-out gebeurt altijd met akkoord van de jeugdrechtter. Er is geen isoleercel en dat willen we zo houden. Agressie is moeilijk voor het opvoedersteam en voor de andere jongeren. Het roept vragen op als 'Doe ik het goed?' 'Heb ik iets uitgelokt?' Het team wordt daarin gecoacht.

Gezondheidszorg

Observaties en reflecties van de maandcommissaris

De jongeren krijgen heel vlot toegang tot een arts. Als ze een dokter vragen, wordt onmiddellijk een afspraak vastgelegd. Er is geen standaardaanbod voor een bloedonderzoek om te testen op soa's. De meisjes moeten daar zelf om vragen. In het project algemene vorming wordt het thema wel bespreekbaar gemaakt in de groep.

Elke week komt er een psychiater langs. Dat is geen verplichting. Alleen op vraag van de jongere, de context of de begeleiding wordt er individuele begeleiding opgestart of verdergezet. Daarnaast volgen de meisjes wel verplichte groepstherapieën.

Re-integratie na verblijf in De Switch

Observaties en reflecties van de maandcommissaris

De jongeren gaan na hun verblijf naar huis of volgen een vervolgtraject in de jeugdhulp. Voor jongeren die zich willen voorbereiden op hun zelfstandigheid na 18 jaar, is er de optie om in een andere afdeling van De Wissel een module kamertraining op te starten.

Jochen Devlieghere, maandcommissaris
JEZ11 - Ieper

JEZ11

JEZ11 is een deelorganisatie van de Vereniging Ons Tehuis voor Zuid-West-Vlaanderen (VOT). Ze begeleiden tien meisjes van 12 tot 18 jaar in een verontrustende opvoedingssituatie waarin ook sprake is van een als misdrijf omschreven feit. Meisjes kunnen er geplaatst worden voor zes maanden, een keer verlengbaar met nog eens zes maanden.

Onthaal van de jongeren

Observaties en reflecties van de maandcommissaris

Na de uitgebreide intake krijgen de jongeren een onthaalmap met alle informatie. Er zit ook een duidelijk en helder luik in over kinderrechten op basis van het decreet Rechtspositie van de Minderjarige in de Jeugdhulp. Toch blijkt uit de gesprekken met de jongeren dat ze hun rechten nauwelijks kennen of kunnen toepassen.

Fase 1 is een strikte vrijheidsbenemende fase. In fase 2, 3, 4 en 5 krijgen de meisjes geleidelijk meer vrijheden, zoals voor gsm-gebruik, vrije momenten en activiteiten buiten de voorziening. In welke fase een meisje zit, hangt af van haar eigen traject. In de laatste fase proberen de begeleiders de tijd na JEZ11 zo goed mogelijk voor te bereiden.

Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren

De onthaalfase (6 weken) is voor de meisjes het lastigst. Plots zijn hun contacten met de buitenwereld afgesneden. Ze mogen niet weg uit JEZ11, geen gsm en geen computer gebruiken. Alleen de leefgroep is op dat moment hun beweegwereld. De meisjes zeggen dat ze daar onrustig van worden.

“

De strenge eerste fase gaf me een gevoel van constante opsluiting. Je kunt 's nachts zelfs niet je slaapkamerdeur open doen zonder dat er een alarm afgaat. Dat gevoel van letterlijk opgesloten te zitten, is beangstigend.

”

“

Die eerste zes weken waren de hel. Plots geen contacten meer met de buitenwereld. Dat is om ons tot onszelf te laten komen, maar het is té hard. Sommige meisjes hier zijn een belangrijke zorg- of steunfiguur voor anderen buiten. De bruuske beslissing om die buitenwereld af te snijden, brengt dan helemaal geen rust.

”

Materiële leefomstandigheden

Observaties en reflecties van de maandcommissaris

■ Infrastructuur, slaapkamers en sanitair

In de leefgroep is er een gemeenschappelijke keuken, een woonkamer en een ontspanningsruimte. Meisjes hebben elk hun eigen kamer. Er is een gemeenschappelijke sanitaire ruimte. Er zijn geen eigen toiletten in de kamers. Dat wordt opgelost met een nachtemmer.

Elke ruimte wordt apart afgesloten met deuren die ook op slot gaan. Meisjes moeten telkens vragen om de deuren open te doen als ze van de ene ruimte naar de andere willen. Vrijwel overal hangen camera's.

In het voorjaar van 2019 komt er een nieuwbouw voor de meisjes. Bij het uittekenen van de plannen werd input gevraagd aan de maandcommissaris.

Enkele reflecties die de maandcommissaris deelde met het team op basis van gesprekken met de meisjes:

“

In een groepsgesprek gaven de meisjes feedback aan de opvoeders. Ze willen bij de nieuwbouw liever geen hoge hekken rond het gebouw. Het ligt aan de straatkant en door de hoge hekken lijkt het alsof ze gevaarlijk zijn.

”

“

De hoge muren en hekken moeten voorkomen dat de meisjes kunnen wegllopen. Anderzijds kan wegllopen op een bepaald moment de enige uitweg zijn voor een jongere en heeft het dus een ontladend effect vanuit de visie en het gevoel van jongeren op dat moment. Dat is een spanningsveld tussen een beveiligingsvraagstuk en een pedagogische invalshoek. Het is verrijkend de kans te krijgen om een nieuw gebouw uit te tekenen want het daagt een team uit in visieontwikkeling.

”

“

Er is ook discussie over camera's. Hoe strookt dat met respect voor de privacy? Dienen de camera's de veiligheid van de minderjarigen of van de begeleiding?

”

“

Het spanningsveld tussen wantrouwen en vertrouwen geven aan de jongeren, zal resulteren in een keuze om te werken met open of gecompartmenteerde ruimtes.

”

Maandcommissaris Jochen Devlieghere

Reactie van verantwoordelijken van de instelling

- De reflecties van de maandcommissaris zullen meegenomen worden in de verdere discussie. Temeer omdat ze gebaseerd zijn op gesprekken met de jongeren zelf.
- Het systeem van telkens de deuren open en dicht doen, wordt in de nieuwbouw anders. Er komt een open ruimte die beveiligd kan worden als het nodig is.
- Het gebruik van camera's wordt ook beperkt. In de benedenruimte en leefgroep zullen geen camera's meer hangen. Dat is omdat we willen vertrekken van vertrouwen in de jongeren en van een positief leefgroepklimaat.

Sociaal en pedagogisch raamwerk

Observaties en reflecties van de maandcommissaris

■ Onderwijs

De eerste zes weken van de **strikte fase** volgen de meisjes een dagprogramma in de leefgroep. Na die periode is het de bedoeling dat ze opnieuw buiten JEZ11 naar school gaan of een daginvulling opbouwen. Niet elke jongere is nog ingeschreven in een school. De begeleiding motiveert de jongeren om ze opnieuw aansluiting te laten vinden met school. Dat vraagt veel inspanningen want de schoolmoeheid is soms groot. En ook scholen zelf haken af als jongeren opgenomen zijn in een voorziening. Jongeren worden geschorst of krijgen een definitieve uitsluiting zonder eerst intensief overleg te plegen met JEZ11.

■ Regime, orde en discipline

De meisjes doorlopen in principe **vijf fasen**. Op basis van scores die ze kunnen verdienen en waarop ze beoordeeld worden, krijgen ze meer vrijheid en verantwoordelijkheid en mogen ze bijvoorbeeld meer hun gsm gebruiken. Jongeren kunnen ook terug moeten naar een vorige fase en dus opnieuw voordelen of vrijheden kwijtraken. Als ze bijvoorbeeld uitgesloten worden op school, voldoen ze niet meer aan de verwachting om een zinvolle dagbesteding te hebben. Dat kan een reden zijn om een fase terug te moeten. In dat geval ligt de oorzaak van het verlies van de dagbesteding buiten de wil van de meisjes. Om dat op te lossen, zijn er tussenfasen.

“

Het is positief dat er niet zomaar strikte uniformiteit geldt in het fasesysteem en dat dat bijvoorbeeld rekening houdt met de context zoals een uitsluiting van school. JEZ11 komt daaraan tegemoet door met tussenfasen of andere stappen te werken. Maar zorgt het "systeem" dan niet voor meer verwarring? Kan dan niet beter het fasesysteem op zich onder de loep genomen worden met een denkoefening over de vraag: welk doel dient het en werkt het?

”

Maandcommissaris Jochen Devlieghere

De **dagstructuur** is voorspelbaar. Er zijn verschillende activiteiten of onderdelen zoals vorming, groepsactiviteiten, psychosociale begeleiding of sport en recreatie.

In JEZ11 is er een **time-outruimte**. In onveilige situaties zoals agressie of nadat er meisjes weggelopen zijn, moeten ze tijdelijk naar die time-outruimte. Dat kan hooguit voor twee uur. Een andere maatregel is kamerarrest. Voor 24, 26 of 48 uur blijven de meisjes dan permanent in hun kamer en krijgen ze een taak.

Kamercontroles kunnen als de begeleiding bepaalde dingen vermoedt. Wel weegt het team vooraf af of een kamercontrole aangewezen is, omdat die controle nogal ingrijpt op de privacy.

In de **relatie tussen de begeleiding en de meisjes** is er veel openheid om dingen te bespreken. Er is een cultuur van open dialoog, van de meisjes stimuleren om na te denken over hun gedrag en hun tussenkomsten. Dat gaat in twee richtingen: van de begeleiders naar de meisjes en andersom. Die openheid zorgt er bijvoorbeeld ook voor dat de begeleiding via social media contact probeert te houden met meisjes die weglopen om na te gaan of ze veilig zijn, hulp nodig hebben en hoe ze terug kunnen komen.

Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren

De meisjes vinden de **geslotenheid** van de setting lastig. Ze zeggen dat ze niet eens even weg kunnen uit de strikte geslotenheid op het domein zelf of bij een moment van frustratie. Ontsnappen lijkt dan soms de enige uitweg.

Reactie van verantwoordelijken van de instelling

‘Het team heeft pas de pedagogische visie diepgaander vorm gegeven. Vroeger focusten we eerder op gedragsmatige aspecten. Nu hecht de begeleiding meer belang aan relationele en emotionele componenten die het gedrag sturen en beïnvloeden. De vertrekbasis is het socialecompetentiemodel. De jongeren krijgen voortdurend feedback op hun gedrag, waardoor ze inzicht krijgen in het gewenste gedrag en tegelijk handvatten aangereikt krijgen over hoe ze dat gedrag ook effectief kunnen stellen. Als de meisjes het gewenste gedrag stellen, worden ze daarvoor beloond en krijgen ze meer vrijheden.’

Gezondheidszorg

Observaties en reflecties van de maandcommissaris

Als ze ziek zijn, kunnen de meisjes eenvoudig een doktersbezoek vragen. De begeleiders motiveren de meisjes om al hun medische vragen of bezorgdheden voor te leggen aan de arts.

Re-integratie na verblijf in JEZ11

Observaties en reflecties van de maandcommissaris

In het gesprek met de opvoeders stelt de maandcommissaris vast dat de overgang van JEZ11 naar de reguliere jeugdhulp vaak moeilijk loopt. Er zijn overal wachtlijsten.

“

Voor de continuïteit van de hulp vroeg ik me af of een team van JEZ11 de meisjes achteraf nog verder ambulante kan begeleiden. Maar daar blijken geen middelen voor te zijn.

”

Maandcommissaris Jochen Devlieghere

Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren

In de groepsgesprekken met de meisjes wordt duidelijk dat de meesten niet weten wie hun consulent is of dat die heel moeilijk of zelfs helemaal niet te bereiken is. Ze lijken ook niet goed te weten wie de beslissingen neemt in hun situatie of wat de visie is van de jeugdrechtbank op hun persoonlijk jeugdhulptraject.

“

Ik zit hier bijna een jaar en heb mijn consulent al die tijd niet gehoord of gezien. Ze belt niet terug als ik een boodschap achterlaat. Ik heb uiteindelijk de jeugdrechter zelf geschreven om dat te melden.

”

Reactie van verantwoordelijken van de instelling

‘In de nieuwbouw komt er een studio met een vorm van begeleid zelfstandig wonen om de overgang van de besloten voorziening naar het gewone leven vlotter te laten lopen.’

De Leemwinning

De Leemwinning is een afdeling van Jeugdzorg Emmaüs. Er zijn tien plaatsen voor jongens die bij hun opname van 12 tot 18 jaar zijn. Het gaat om jongeren bij wie de jeugdrechter oordeelt dat er sprake is van een als misdrijf omschreven feit of van een verontrustende opvoedingsituatie.

De groep in De Leemwinning is divers. Er verblijven soms jongeren een tweetal weken in crisisopname. En jongeren in het langdurig traject, wat betekent dat ze er gemiddeld drie maanden residentieel verblijven en drie maanden intensief opgevolgd worden met contextbegeleiding.

Onthaal van de jongeren

Observaties en reflecties van de maandcommissaris

Elke jongere wordt persoonlijk onthaald met een uitgebreide intake en kennismaking met De Leemwinning, de groep en de werking. In de onthaalfase mogen de jongeren de eerste week en het eerste weekend niet naar huis. Bezoek in De Leemwinning is wel mogelijk.

Materiële leefomstandigheden

Observaties en reflecties van de maandcommissaris

■ Infrastructuur, slaapkamers en sanitair

De leefgroep zit in een nieuwbouw met gemeenschappelijke keuken, leefruimte, ontspanningsruimte en eigen kamers voor de jongeren. Het eten wordt elke dag geleverd en 's avonds verder opgewarmd. Er is geen afzonderingsruimte.

Sociaal en pedagogisch raamwerk

Observaties en reflecties van de maandcommissaris

■ Onderwijs

Alle jongeren gaan in principe buiten De Leemwinning naar school.

■ Regime, orde en discipline

Er is een heel **open cultuur tussen de begeleiders**. Ze zijn getraind om elkaar feedback te

geven. Bijvoorbeeld: 'Je zat vandaag wel heel dicht op die jongere.' Bij incidenten of problemen maken ze tijd voor zelfreflectie in teamverband: 'Welk effect had mijn gedrag op de jongere?' Of ze gaan in de schoenen van de jongeren staan en bekijken het incident opnieuw door hun ogen.

In de **omgang met de jongeren** valt op dat de begeleiders niet altijd direct reageren op spanningen of lastig gedrag. Begeleiders blijven heel rustig en blijven herhalen dat bepaald gedrag niet getolereerd wordt en er een sanctie aankomt als er niets verandert.

“

Een jongere weigert een taak naar behoren uit te voeren. De opvoeders overleggen eerst onderling wat ze gaan doen. Ze schatten de gemoedstoestand van de jongen in en de gespannenheid die hij nu al vertoont. Nu erop ingaan, werkt te conflictverhogend en dan schiet het zijn doel voorbij. Ze besluiten dat ze pas de volgende dag de jongen voor zijn verantwoordelijkheid gaan stellen. Dat gesprek in alle rust heeft doorgaans meer effect om iets bij te leren en gedrag te veranderen.

”

Maandcommissaris Michèle Sneyers

De jongens volgen een **gefaseerde en gestructureerde begeleiding**. De Leemwinning kiest van bij de start voor intensieve contextbegeleiding. Een volledige begeleiding duurt gemiddeld zes maanden en start altijd met een verblijf in De Leemwinning. Daarna gaat de begeleiding intensief verder aan huis met dezelfde begeleiders. Een korte heropname kan ook.

“

Jongeren kunnen een week opnieuw in de instelling blijven als in de begeleiding aan huis problemen opduiken. Zo kunnen de jongeren of de ouders na een escalatie weer tot rust komen. Dat gebeurt altijd met toestemming van de jeugdrechter.

”

Maandcommissaris Michèle Sneyers

Na een besloten periode gaan de jongeren opnieuw **thuis op bezoek** om geleidelijk te

Michèle Sneyers, maandcommissaris
De Leemwinning - Mechelen

evolueren naar hele weekends thuis. Elke avond kunnen ze ook bellen met familie. En ook op andere manieren kunnen ze contact hebben met de buitenwereld. 's Avonds hebben ze toegang tot wifi.

Begeleiders krijgen de **ruimte om beslissingen te nemen** over de dagelijkse invulling van afspraken. Ze wegen hun beslissingen samen af. Om te bepalen of de jongeren wel of niet een uur alleen de stad in mogen, wegen de begeleiders verschillende factoren af, zoals incidenten die zich de vorige dag voordeden, of de groepssamenstelling. Dat koppelen ze elke keer terug naar de jongeren.

“

Er ligt veel pedagogische handelingsruimte bij de begeleiders, maar dat betekent mogelijk dat alles voor de jongeren zelf minder voorspelbaar wordt omdat ze afwisselend meer of minder vrijheid krijgen. Maar tegelijk worden de jongeren wel aangesproken op hun individuele verantwoordelijkheid en medeverantwoordelijkheid voor de hele groep.

”

Maandcommissaris Michèle Sneyers

De Leemwinning werkt met het principe van **vrijheden geven aan de groep** om goed gedrag te belonen. Volgens de begeleiders werkt dat veel beter dan alleen focussen op vrijheden 'afpakken' of andere sancties.

's Avonds is er een **reflectiemoment met de leefgroep**. Drie dingen staan dan centraal: geef jezelf een compliment, noem één negatief en één positief aspect van de dag, en geef een voorbeeld dat aantoont dat je je aan groepsregels gehouden hebt.

De wekelijkse jongerenraad geeft de jongeren **recht op participatie**. Er komen verschillende onderwerpen aan bod. Praktisch zoals de planning van activiteiten, en relationeel zoals spanningen of strubbelingen.

Er gelden **leefregels en afspraken** om het samenleven in groep te structureren. Ook de sanctie bij overtreding staat eenvoudig en helder uitgelegd op een poster die uithangt in de leefgroep.

Signalen en klachten uit gesprekken met jongeren

De jongeren klagen over de **kwaliteit van het eten** op weekdagen. Op woensdag en in het weekend koken ze zelf. Er is ook een beperkt halalaanbod. De jongeren vinden het aangevaam dat ze op woensdag mee naar de winkel mogen met de begeleiders om inkopen te doen.

Jongeren zeggen dat de **band met de begeleiders** belangrijk is. Ze vinden het normaal dat de begeleiders verschillende persoonlijkheden hebben. Ze waarderen vooral dat de begeleiders veel tijd maken voor hen en altijd klaar staan voor een gesprek.

“

Wat iemand tot een goede begeleider maakt? Dat is iemand die wat humor aan de dag kan leggen en die tegelijk duidelijk en consequent is.

”

Een jongere zegt dat De Leemwinning eruitziet als een gevangenis door het **hoge hek rond de tuin**. Ze vragen of dat niet anders ingekleed kan worden.

Bij een ernstig agressie-incident in de leefgroep gooiden de jongeren de hele huisraad aan diggelen. Daarom werden bepaalde voordelen ingetrokken en moesten ze tijdelijk eten uit plastic borden. Ondertussen waren er nieuwe jongens aangekomen en zij moesten hetzelfde regime volgen. Dat vonden ze niet eerlijk want het ging om een **groepssanctie** voor een groep waar ze nog niet bij waren.

Twee jongeren die uit een gemeenschapsinstelling komen, willen hun ervaring delen. Ze **vergelijken de twee opvangstructuren** en

verblijven veel liever in De Leemwinning dan in de gemeenschapsinstelling. Hun ervaring is dat ze daar alleen maar regeltjes moesten volgen. In De Leemwinning is er ruimte voor gesprek met de begeleiders, ook over hun eigen toekomstplannen of hun eigen situatie. De vrijheden worden in De Leemwinning ook beperkt, maar toch anders, vinden ze. Een van de jongens zegt dat hij een agressieprobleem heeft. Hij schrok ervan dat de begeleiders daarover heel open met hem spraken. Ze vroegen aan wat ze konden zien dat hij het moeilijk kreeg, wat hem zou helpen en wat ze samen konden uitproberen om hem te helpen als de agressie de bovenhand nam. Zo'n gesprek had hij nooit eerder gehad. Ook dat De Leemwinning het natraject achteraf thuis blijven verzorgen, vinden de jongens positief. Na hun verblijf in de gemeenschapsinstelling was er geen opvolging. Opnieuw in aanraking komen met volledige vrijheid na maanden in geslotenheid, was hen fataal geworden. Het contrast was te groot. De jongens vinden het ook positief dat de begeleiders een familiale sfeer proberen te creëren. De begeleiders komen oprecht over.

Re-integratie na verblijf in De Leemwinning

Observaties en reflecties van de maandcommissaris

De re-integratie wordt van bij de opstart mee opgenomen in het handelingsplan. Maar ook tijdens het verblijf zelf worden er stappen gezet. Er wordt bekeken met de jongeren om activiteiten buitenshuis op te starten zoals aansluiten bij een sportclub of zich opgeven als monitor bij het speelplein.

Reactie van verantwoordelijken van de instelling

- De observatie van de maandcommissaris over de samenwerking geeft de realiteit goed weer. Een open, kritische houding in teamverband willen we bevorderen. De zelfreflectie bij incidenten of de methodiek om een situatie ook te bekijken vanuit de positie van de jongeren, dient om het evenwicht te bewaken tussen empathie en structuur of naleving van regels.
- Het pedagogisch concept in de leefgroepwerking is de methodiek van Nieuwe Autoriteit en Geweldloos Verzet van Haim Omer. De observaties tijdens de maandbezoeken maken de toepassing van die methodiek duidelijk in de dagelijkse praktijk.
- De klachten over de kwaliteit van het eten horen we wel vaker, maar daar kunnen we weinig aan veranderen. We werken met een vaste leverancier. We gaan ons toch nog eens bevragen.
- Het hoge hek rond de tuin geeft inderdaad sterk de uitstraling van een gevangenis. Rond het hek werd er ondertussen een haag aangeplant.

Jan Van Dijck, maandcommissaris
De Overstap - Antwerpen

De Overstap

De Overstap is een afdeling van De Wingerdbloei. Er verblijven 7 jongens van 14 tot 17 jaar die een als misdrijf omschreven feit pleegden.

De begeleiding duurt gemiddeld zes maanden en wordt uitgewerkt op maat van de jongeren. Dat betekent dat sommige jongeren bijvoorbeeld drie maanden in De Overstap blijven en drie maanden thuis opgevolgd worden. Of anderen vijf maanden. Allemaal heel individueel bepaald, afhankelijk van de noden van de jongeren en altijd met goedkeuring van de jeugdrechter.

Het was moeilijk om in De Overstap de **maandbezoeken op te starten**. Het kennismakingsgesprek tussen de maandcommissaris en het team liep vertraging op door agendaproblemen. Bij een volgend maandbezoek was er een kennismakingsronde met de ouders en de jongeren. Daarna werden er drie maandbezoeken gepland maar toen was de leefgroep op uitstap of waren er die avond geen jongeren in huis. In oktober heeft de maandcommissaris zijn mandaat stopgezet. In 2019 maken we een nieuwe start met De Overstap.

De maandcommissaris stelt vast dat de jongeren **geen behoefte aan een persoonlijk gesprek hadden**. Ze willen wel thema's bespreken maar samen met de begeleiders. De jongeren leken hun rechten en de Commissie van Toezicht goed te kennen dankzij hun positieve ervaring met de maandcommissarissen uit de gemeenschapsinstellingen.

De gesprekken tussen de jongeren en de begeleiders verlopen in een **open sfeer**. Jongeren stellen vooral vragen zoals: Waarom moeten wij

kasticketjes vragen bij de kapper of in de winkel? Waarom gaat een begeleider mee als we in groep gaan roken? De begeleiders geven bij elk onderwerp uitgebreide toelichting en dat helpt de jongeren verder.

“

De visie op gefaseerd en gecontroleerd vrijheden geven, ligt vaak aan de basis van regels of afspraken.

”

Maandcommissaris Jan Van Dijck

“

De begeleiders vinden mijn bezoeken zinvol omdat de jongens dan andere soorten vragen stellen.

”

Maandcommissaris Jan Van Dijck

De **dagstructuur** in De Overstap heeft een vast stramien en is vergelijkbaar met thuis. Jongeren gaan naar school, gaan werken of volgen een alternatieve dagbesteding. 's Avonds eten ze samen, maken ze hun huiswerk en bereiden ze hun lessen voor. Daarna is er nog ruimte voor persoonlijke of groepsactiviteiten. In het weekend gaan heel wat jongeren naar huis. Woensdagnamiddag volgen de jongeren een eigen vrijetijdsactiviteit of doen ze uitstappen in groep als ze geen individuele vrijetijdsinvulling hebben.

Uniek in De Overstap is het onthaal: Jongeren die doorstromen uit de gemeenschapsinstellingen De Kempen of De Grubbe, worden door een begeleider persoonlijk opgehaald en wandelen naar De Overstap. Een wandeltocht van drie dagen, gebaseerd op de visie van ervaringsgericht leren.

Overwegingen en aanbevelingen

■ Onderweg naar zelfstandigheid in huise-lijke sfeer

Alle proeftuinen hebben hetzelfde opzet: jongeren gefaseerd en gecontroleerd begeleiden van een besloten naar een open regime. Jongeren krijgen steeds meer vrijheden en worden ondersteund om daarmee om te gaan. Een leerproces met het oog op gedragsverandering, recidive vermijden en persoonlijke groei en ontwikkeling.

■ Context is ruimer dan gezin

De proeftuinen werken maximaal contextgericht. Opvallend is dat ze de context van de jongeren ruim opvatten. Het gaat over meer dan gezinsgericht werken. De proeftuinen begeleiden ook schooltrajecten, zinvolle vrijetijdsinvullingen, talentontwikkeling en de uitbouw van sociale netwerken. Ze benaderen de begeleiding van de jongeren integraal om ze beter te laten aansluiten met de dagelijkse realiteit.

■ Verschillende pedagogische visies

Hoe dat leerproces vorm krijgt, wordt anders ingevuld omdat elke voorziening vertrekt van een eigen pedagogische visie. Die vertaalt zich ook in de dagelijkse werking.

Zo stelt de Commissie van Toezicht vast dat JEZ11 in de onthaalfase sterker lijkt op een gemeenschapsinstelling. Beslotenheid krijgt een strikte invulling in verschillende fasen. Terwijl de andere drie proeftuinen de gesloten opvang alleen de eerste dagen sterk invullen.

■ Rustperiode zonder extern onderwijs

Ook de plaats van het onderwijs in de onthaaltrajecten verschilt sterk van proeftuin tot proeftuin. In sommige proeftuinen gaan de jongeren zes weken niet extern naar school. In andere voorzieningen lopen school of werk gewoon door.

■ Verschillend traject

Afhankelijk van de plek waar minderjarigen terechtkomen, volgen ze een ander traject. De Commissie erkent dat er flexibiliteit en diversiteit nodig is om zorg te ontwikkelen op maat van de jongeren. Het is eigen aan proeftuinen om een eigen visie en invulling te mogen uitbouwen over besloten opvang.

Zo verschilt de verblijfsduur in de proeftuinen. In sommige proeftuinen blijven de jongeren gemiddeld drie maanden. In andere gemiddeld een jaar. De duurtijd van de hele begeleiding varieert dus ook. Naargelang de begeleiding door de voorziening zelf afloopt na het einde van de termijn of er nog een intensief natraject volgt.

Aanbevelingen

De Commissie van Toezicht voor jeugdin-stellingen vraagt de proeftuinen om onderling af te stemmen over de uitwerking en toepassing van de rechten van de jongeren, zoals die in het decreet Rechtspositie van de Minderjarige in de Jeugdhulp staan. Die rechten zijn mee de basis waarop de dagelijkse werking van de proeftuinen steunt. De maandcommissarissen stellen vast dat als ze hun observaties naast elkaar leggen het recht op menswaardige behandeling en het recht op contact en informatie anders ingevuld wordt:

- **Recht op menswaardige behandeling**
Er zijn verschillende visies op het gebruik van afzonderingsruimtes. In De Switch, De Overstap en De Leemwinning is er geen afzonderingsruimte. JEZ11 heeft wel een ruimte waarin jongeren heel kort afgezonderd kunnen worden.
Daarnaast focust de ene voorziening meer op veiligheid met een omheining of met camera's, en de andere niet.
- **Recht op contact en informatie**
In de ene voorziening is er vrij gebruik van wifi en gsm en andere gebruiken wifi of gsm om te straffen of te belonen.

De Commissie van Toezicht voor jeugdin-stellingen dringt er bij de proeftuinen op aan regelmatig ervaringen en expertise uit te wisselen. Thema's die dan het best aan bod komen:

- Wanneer perk je welke vrijheden in? Welke alternatieven zijn er?
- Hoe ga je om met crisissituaties en afzondering?
- Hoe werk je maximaal contextgericht? Wat betekent dat voor jongeren?
- Hoe maak je contact met de buitenwereld en recht op informatie maximaal toegankelijk?

De Commissie van Toezicht vraagt om die thema's ook open te trekken naar de gemeenschapsinstellingen.

De Commissie merkt grote verschillen in de beveiliging van de proeftuinen en de inperking van vrijheden die daarmee samenhangt. In private voorzieningen die vrijheidsbeperkende maatregelen nemen, is toezicht door de Commissie zeker nodig. De Commissie vindt het zinvol om per proeftuin te onderzoeken in hoeverre die nog onder de noemer 'besloten voorziening' valt en de afweging te maken of toezicht door de Commissie nodig is. Voor sommige proeftuinen vragen de maandcommissarissen zich af in welke mate de opvang van de jongeren verschilt met die in andere voorzieningen uit de jeugdhulp.

Colofon

Open venster op de gesloten jeugdinstellingen Jaarverslag Commissie van Toezicht voor jeugdinstellingen 2018 Februari 2019

Redactie

Mhamed Bouhlib, maandcommissaris Gemeenschapsinstelling De Kempen, campus De Hutten
Lieven Calloens, maandcommissaris Gemeenschapsinstelling De Zande, campus Wingene
Ibe Coeck, maandcommissaris Proeftuin De Switch Leuven (Holsbeek)
Annelien Coppieters, maandcommissaris Gemeenschapsinstelling De Zande, campus Beernem
Jochen Devlieghere, maandcommissaris Proeftuin JEZ11 (Ieper)
Els Dumortier, ondersteunend maandcommissaris
Hilde Florquin, maandcommissaris Gemeenschapsinstelling De Grubbe (Everberg)
Denoix Kerger, maandcommissaris Gemeenschapsinstelling De Zande, campus Ruiselede
Dirk Pée, maandcommissaris Gemeenschapsinstelling De Kempen, campus De Markt (tot september 2018)
Jan Van Dijck, maandcommissaris Proeftuin De Overstap (Antwerpen) (tot november 2018)
Yolande Schulpen, maandcommissaris Vlaams detentiecentrum Tongeren (tot november 2018)
Michèle Sneyers, maandcommissaris Proeftuin De Leemwinning (Mechelen)

Eindredactie

Inge Schoevaerts

Tekstredactie

Mark Van Bogaert

Concept en vormgeving

Spindokter

Foto's maandcommissarissen

Lies Willaert

Foto cover

Koen Broos

Druk

Drukkerij Artoos

Verantwoordelijke uitgever

Bruno Vanobbergen
Kinderrechtencommissaris
Leuvenseweg 86
1000 Brussel

ISBN: 9789077021392

Wettelijk depotnummer: D/2019/9680/001

Dit jaarverslag staat ook op www.kinderrechtencommissariaat.be.

Nota's

A series of horizontal dotted lines for writing notes.

Jaarverslag Commissie van Toezicht voor jeugdinstanties 2018

Leven in geslotenheid vraagt het nodige toezicht. De Commissie van Toezicht voor jeugdinstanties is een toezichtsorgaan voor alle gesloten en besloten Vlaamse instanties waar jongeren verblijven. Het gaat om elf instanties of afdelingen, verspreid over heel Vlaanderen. De Commissie bestaat uit maandcommissarissen die elke maand 'hun' instantie bezoeken. De maandcommissarissen zijn vrijwilligers die het reilen en zeilen in de instantie opvolgen. De Commissie van Toezicht voor jeugdinstanties rapporteert via dit jaarverslag aan het Vlaams Parlement.

Commissie van Toezicht voor Jeugdinstanties

Leuvenseweg 86, 1000 Brussel
inge.schoevaerts@cvtj.be
Tel.: 02 552 41 32
www.cvtj.be

De Commissie van Toezicht voor jeugdinstanties werd opgericht in de schoot van het Vlaams Kinderrechtencommissariaat

Het Kinderrechtencommissariaat is een onafhankelijke instantie van het Vlaams Parlement